

BUREAUONDERZOEK ARCHEOLOGIE N468

Gemeente Midden-Delfland

29 JUNI 2016

Contactpersonen

E.B.J. AMSING
Adviseur Archeologie &
Cultuurhistorie

W.A. YTSMA
Adviseur Archeologie &
Cultuurhistorie

Arcadis Nederland B.V.
Postbus 220
3800 AE Amersfoort
Nederland

Versiebeheer en interne controle

Versies	Datum	Status	Opmerkingen
A	29-06-2016	definitief	Ter controle opdrachtgever.

Omschrijving	Check
Verificatiematrix aanwezig	Ja

Controle	Naam	Functie	Paraaf
Auteur	E.B.J. Amsing	Adviseur Archeologie & Cultuurhistorie	
Controle	W.A. Ytsma	Adviseur Archeologie & Cultuurhistorie	
Vrijgave	Taco de Boer	Projectmanager	

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding en doel van het onderzoek	5
1.2	Plangebied en onderzoeksgebied	5
1.2.1	Huidige situatie	6
1.2.2	Ingrepen en toekomstige situatie	6
1.3	Werkwijze	6
1.4	Juridisch- en beleidskader	7
2	LANDSCHAP	9
2.1	Geologie en geomorfologie	9
2.2	Bodem	9
2.3	AHN	11
2.4	Conclusie landschap	11
3	CULTUURHISTORIE	12
3.1	Inleiding	12
3.2	Bewoningsgeschiedenis	12
3.3	Historische kaarten	13
3.4	Cultuurhistorische waardenkaart	15
3.5	Conclusie cultuurhistorie	16
4	ARCHEOLOGIE	17
4.1	Inleiding	17
4.2	Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	17
4.3	AMK-terreinen	18
4.4	Vondslocaties	19
4.5	Onderzoeksmeldingen	21
4.6	Conclusie archeologie	22
5	CONCLUSIES EN ADVIES	23
6	BRONNEN	26

BIJLAGE 1: KAART VAN DUINKERKE AFZETTINGEN	27
BIJLAGE 2: LIJST MET VONDSLOCATIES	28
BIJLAGE 3: LIJST MET ONDERZOEKSMELDINGEN	29

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel van het onderzoek

In opdracht van Provincie Zuid-Holland (PZH) voert Arcadis herstelwerkzaamheden uit aan de dijk langs de N468 in de gemeente Midden-Delfland, provincie Zuid-Holland. De dijkversterking omvat verschillende maatregelen zoals het plaatsen van damwanden, het verleggen van een watergang en werkzaamheden aan bovengrondse verlichting en kunstwerken. Sommige van deze maatregelen brengen bodemverstoringen met zich mee waarbij mogelijk archeologische waarden aangetast worden. Om dit nader te onderzoeken en om te kunnen bepalen of er vervolgstappen noodzakelijk zijn in het kader van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ), wordt deze bureaustudie archeologie uitgevoerd.

Het doel van het onderzoek is driedelig:

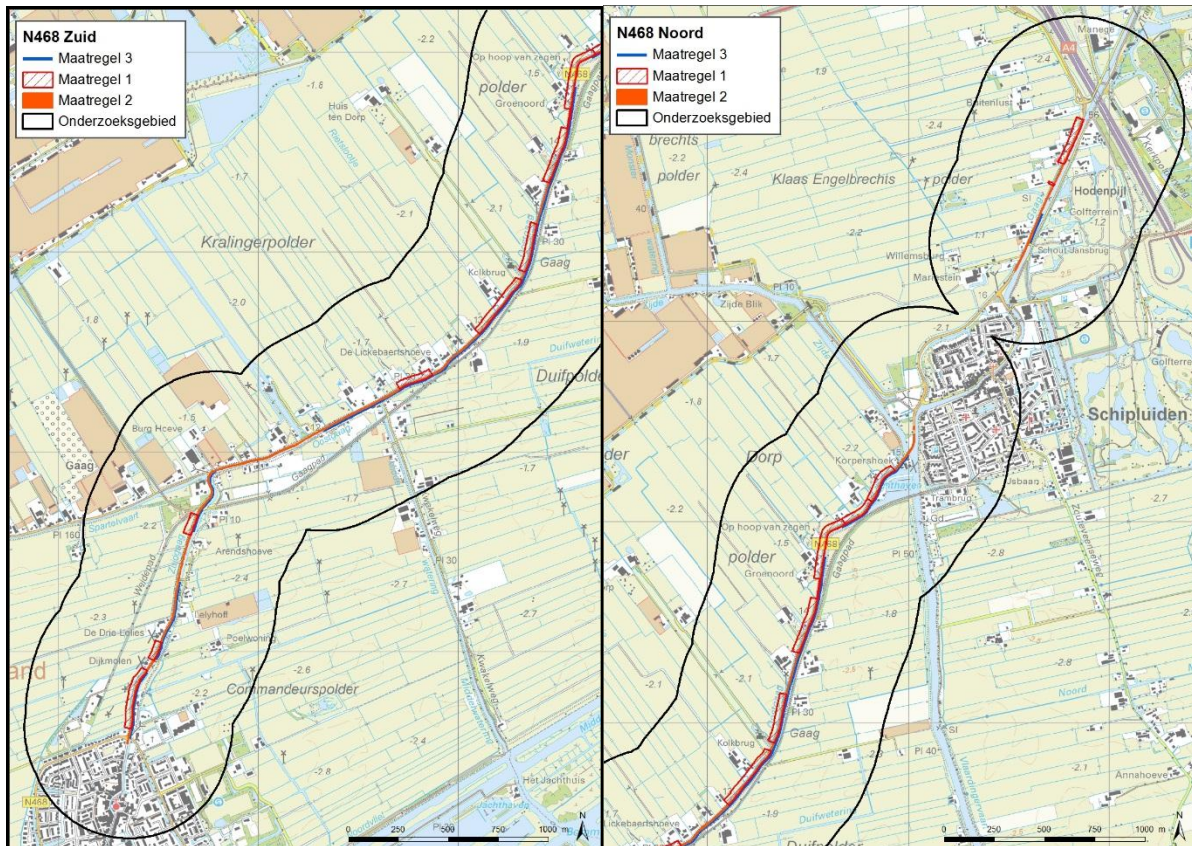
1. Verwerven van informatie en aan de hand van bestaande bronnen inzicht geven in bekende en verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied.
2. Aan de hand van het bureauonderzoek wordt een gespecificeerd verwachtingsmodel opgesteld voor het aantreffen van archeologische resten en de risico's op het verstoren van deze resten binnen de planvorming.
3. Aan de hand van het bureauonderzoek wordt uitspraak gedaan over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek.

Objectgegevens onderzoek

ARCADIS Projectnummer	D03071.000158.0141303
Projectnaam	N468
Plaats	Schipluiden en Maasland
Gemeente	Midden-Delfland
Provincie	Zuid-Holland
Archeoregio	12. Hollands veen- en kleigebied
Uitvoerder	ARCADIS Nederland BV
Contactpersoon	W.A. Ytsma wouter.ytsma@arcadis.com
Opdrachtgever	Provincie Zuid-Holland
Bevoegd Gezag	Gemeente Midden-Delfland
Uitvoeringsperiode onderzoek	Juni-juli 2016
Beheerder en plaats documentatie	ARCADIS Nederland BV, locatie Assen

1.2 Plangebied en onderzoeksgebied

Het plangebied ligt in de gemeente Midden-Delfland, een open gebied dat ligt ingeklemd tussen de stedelijke kernen van Vlaardingen/Schiedam in het zuiden en Delft in het noorden en de kassen van Naaldwijk aan de westzijde. Het plangebied betreft een tracé van circa 8 km langs de N468 en de Gaag (Afbeelding 1). Voor het bureauonderzoek is uitgegaan van een onderzoeksgebied dat bestaat uit het plangebied en een zone van 500 meter daaromheen. Hierdoor wordt een completer beeld verkregen van de aanwezige waarden in en rondom het plangebied en kunnen resultaten uit de omgeving worden geëxtrapoleerd.

Afbeelding 1 Plangebied en onderzoeksgebied

1.2.1 Huidige situatie

De huidige situatie bestaat uit een open polderlandschap met weidegronden en watergangen. Langs de N468 en de Gaag ligt lintbebouwing, boerderijen en woningen die de loop van deze infrastructuur volgt. In het zuiden van het plangebied ligt het dorp Maasland, in het noorden Schipluiden.

1.2.2 Ingrepen en toekomstige situatie

De werkzaamheden langs de N468 de Gaag bestaan uit een zestal maatregelen waarvan maatregelen 1 t/m 3 worden beschouwd in deze bureaustudie en zijn weergegeven op de kaarten. Maatregel 4 t/m 6 worden niet relevant geacht voor archeologie:

1. Stabiliseren van de dijk aan de westzijde. Deze maatregel betreft het dempen van de teensloot aan de westzijde en het graven van een nieuwe watergang ten westen hiervan.
2. Ophogen van de weg, eventueel met licht ophoog materiaal. Hierbij wordt het asfalt verwijderd en de fundering (oude klinkerverharding verwijderd). Diepte van de ingreep is ca. 1 m –mv, deels in het bestaande verhardingspakket.
3. Vervangen van een deel van de damwanden aan de oostzijde (boezemzijde) tussen de weg en het boezemwater. De bestaande damwanden worden vervangen door nieuwe. Hiervoor wordt een heisleuf van ca. 0,5 m –mv gegraven tussen de weg en de bestaande damwandlijn. De wanden worden getrild of gedrukt geplaatst.
4. Repareren van vijf kunstwerken.
5. Vervangen openbare verlichting over het hele traject.
6. Inkorten van een haag (snoeiwerk) tot 1 m hoogte.

1.3 Werkwijze

De werkzaamheden bestaan uit een bureauonderzoek archeologie. Het bureauonderzoek richt zich op archeologische bronnen als de gemeentelijke (verwachtings-) waarden en beleidskaart en de

Archeologische Monumentenkaart (AMK). Ook wordt gebruik gemaakt van de geomorfologische kaart, de bodemkaart en de hoogtekaart (AHN). Historisch kaartmateriaal wordt gebruikt om de bestemming van het plangebied in het verleden vast te stellen. Om inzicht te krijgen in de eerder uitgevoerde onderzoeken en de al bekende archeologische waarden in het plangebied is gebruik gemaakt van Archis 3.

1.4 Juridisch- en beleidskader

Monumentenwet 1988, Verdrag van Malta 1992, Wet op de Archeologische Monumentenzorg 2007 (WAMz), Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3), nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (nWRO), Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), provinciaal beleid, gemeentelijk beleid.

Verdrag van Malta

Op 16 januari 1992 is door de Raad van Europa het Europese verdrag van Malta - ook wel bekend als de Conventie van Malta of het Verdrag van Valletta - gesloten. Aanleiding was de toenemende druk op het archeologisch erfgoed in Europa, onder meer door ruimtelijke ontwikkelingen, waardoor bodemarchief ongezien verloren dreigde te gaan. Het verdrag beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter te beschermen. Grondslag van het verdrag is dat dit archeologische erfgoed integrale bescherming nodig heeft en krijgt. In het verdrag zijn drie uitgangspunten ten aanzien van de omgang met archeologie geïntroduceerd:

- Het streven naar het behouden van archeologie in de bodem, het zogenaamde "behoud in situ" (artikel 4, tweede lid). Opgraven is het (gedocumenteerd) vernietigen van het bodemarchief en is in principe niet het eerste streven. De gedachte daarachter is dat er bodemarchief voor toekomstige generaties bewaard moet blijven. Zij hebben immers betere onderzoekstechnieken en stellen andere onderzoeksvragen.
- Tijdig rekening houden in de ruimtelijke ordening met de mogelijkheid of aanwezigheid van archeologische waarden, zodat er nog ruimte is voor archeologievriendelijke alternatieven (artikel 5). Zo wordt voorgesteld om steeds vooraf onderzoek te laten doen naar de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden om het bodemarchief beter te beschermen en om onzekerheden tijdens de bouw van bijvoorbeeld nieuwe wijken te beperken. Op deze manier kan daar bij de ontwikkeling van de plannen zoveel mogelijk rekening mee worden gehouden. Door er vooraf rekening mee te houden, wordt vertraging in bouwprocessen voorkomen.
- Het 'de verstoorder betaalt'-principe. De ontwikkelaar is verantwoordelijk voor de kosten van het archeologisch onderzoek en de uitwerking van de resultaten (artikel 6). Dit principe is geïntroduceerd als een stimulans om locaties voor ruimtelijke ontwikkeling te zoeken waarbij de archeologische verwachtingswaarden minder hoog zijn.

Monumentenwet 1988

De manier waarop met archeologisch erfgoed wordt omgegaan, is geregeld in de Monumentenwet 1988. Deze wet en de hierop gebaseerde regelgeving bevatten onder meer voorschriften met betrekking tot de opgravingsvergunning, het melden van archeologische vondsten en de archeologische rapportage. Voorts volgt uit artikel 1.1, tweede lid onder a, van de Wet milieubeheer dat bij het opstellen van een milieu-effectrapport de cultuurhistorische waarde mede moet worden beschouwd. Op grond van artikel 38a van de Monumentenwet 1988 en op grond van de Wet ruimtelijke ordening (artikel 3.1.6 Besluit ruimtelijke ordening), zijn gemeenten gehouden de belangen van de archeologische monumentenzorg in hun bestemmingsplannen te verankeren.

De verankering vindt plaats door het toekennen van de bestemmingsomschrijving 'archeologische waarde'. In een gemeentelijke verordening en in het bestemmingsplan worden regels opgenomen met betrekking tot het gebruik van de grond. Aan deze regels kan een omgevingsvergunningstelsel voor onder meer het gebruik van de grond en voor werken en werkzaamheden worden gekoppeld. Op grond van artikel 2.22, derde lid onder d, van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht kunnen in het belang van de archeologische monumentenzorg, voorschriften aan de omgevingsvergunning worden verbonden. Deze voorschriften kunnen inhouden dat de aanvrager van een omgevingsvergunning een rapport overlegt, waarin de archeologische waarde wordt vastgesteld van het terrein dat volgens de aanvraag wordt verstoord.

Provinciaal beleid

In de Visie Ruimte en Mobiliteit is de Verordening ruimte 2014 opgenomen. Om het provinciaal ruimtelijk beleid uit te voeren heeft de provincie verschillende instrumenten, waarvan een verordening er één is. De Verordening ruimte 2014 stelt regels aan gemeentelijke bestemmingsplannen. De provincie heeft in de Verordening ruimte 2014 onder meer regels opgenomen over kantoren, bedrijven, detailhandel, glastuinbouw, ruimtelijke kwaliteit, agrarische bedrijven, waterkeringen, windenergie, maar ook archeologie, kasteelbiotopen, molenbiotopen en landgoedbiotopen. Het bevat sturingsrichtlijnen voor de juiste omgang met cultuurhistorische waarden.

De provincie heeft een aantal cultuurhistorische gebieden aangewezen die zo bijzonder, waardevol of kwetsbaar zijn dat de instandhouding voorrang heeft boven alle andere ontwikkelingen. Dit zijn zogenaamde kroonjuwelen. Voor kroonjuwelen geldt behoud van uitzonderlijke kwaliteit. Dit betekent dat bij ruimtelijke ontwikkelingen die strijdig zijn met genoemd uitgangspunt de cultuurhistorische en landschappelijke belangen in principe prevaleren boven andere belangen c.q. dat ruimtelijke ontwikkelingen die strijdig zijn met genoemd uitgangspunt in principe uitgesloten zijn (tenzij sprake is van een groot maatschappelijk belang).

Gemeentelijk beleid

Het archeologiebeleid van Midden-Delfland is opgesteld in 2010 door Erfgoed Delfts (Kerkhof, Bult en Penning, 2010). Op basis van de geologische situatie, eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, bekende waarden en historisch kaartmateriaal, is per periode (Steentijd, IJzertijd, Romeinse Tijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd) een verwachtingskaart opgesteld. Op basis van deze archeologische verwachtingskaarten is één beleidsadvieskaart opgesteld die alle perioden omvat. Op deze kaart wordt weergegeven hoe, tijdens processen van ruimtelijke ontwikkeling, de verwachte en bekende archeologische waarden in Midden-Delfland benaderd zouden moeten worden. Op de beleidsadvieskaart is het gebied ingedeeld in zones met een hoge, middelhoge, lage of geen verwachting op het aantreffen van archeologische resten. Aan deze zones is een vrijstellingsregime gekoppeld die bepaald of ruimtelijke ingrepen onderhevig zijn aan een onderzoeksplicht in het kader van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) of dat er geen archeologisch vervolgonderzoek nodig wordt geacht.

De volgende vrijstellingen zijn van toepassing:

- Hoge verwachting (Oude Duin- en Strandzanden): geen vrijstelling
- Hoge verwachting: maximale verstoringsoppervlakte: 50 m², maximale diepte: 0,40 m –mv
- Middelhoge verwachting: maximale verstoringsoppervlakte: 100 m², maximale diepte: 0,40 m –mv
- Middelhoge verwachting (*off-site* structuren uit de Romeinse Tijd op dekafzettingen van Duinkerke I): geplande verstoringen boven 200 m² archeologisch veldonderzoek middels proefsleuven
- Lage verwachting: maximale verstoringsoppervlakte: 200 m², maximale diepte: 0,40 m –mv

2 LANDSCHAP

Het menselijke doen en laten werd en wordt in grote mate bepaald door de landschappelijke omgeving, en de mogelijkheden die daardoor geboden worden. De geologische, geomorfologische en bodemkundige situaties zijn daarom van belang voor een archeologisch onderzoek.

2.1 Geologie en geomorfologie

Het landschap van Midden-Delfland is ontstaan als gevolg van geologische ontwikkelingen die op hun beurt weer zijn gestuurd door klimatologische processen. Aan het einde van de laatste ijstijd (het Pleistoceen) bestond het huidige westen van Nederland uit een glooiend dekzandlandschap, dat werd doorsneden door enkele rivieren. Rond 9500 v.Chr. steeg de temperatuur, waardoor deze ijstijd eindigde en het Holoceen begon. Als gevolg van de temperatuurstijging smolten de ijskappen en steeg de zeespiegel. Hierdoor steeg ook het grondwater en werd de zandige ondergrond vochtig. Dit alles veroorzaakte een steeds tragere afwatering van de rivieren naar de zee, waardoor tussen de zee en het hogere achterland een zone met een zeer vochtig milieu ontstond (Kerhofs et. al. 2010).

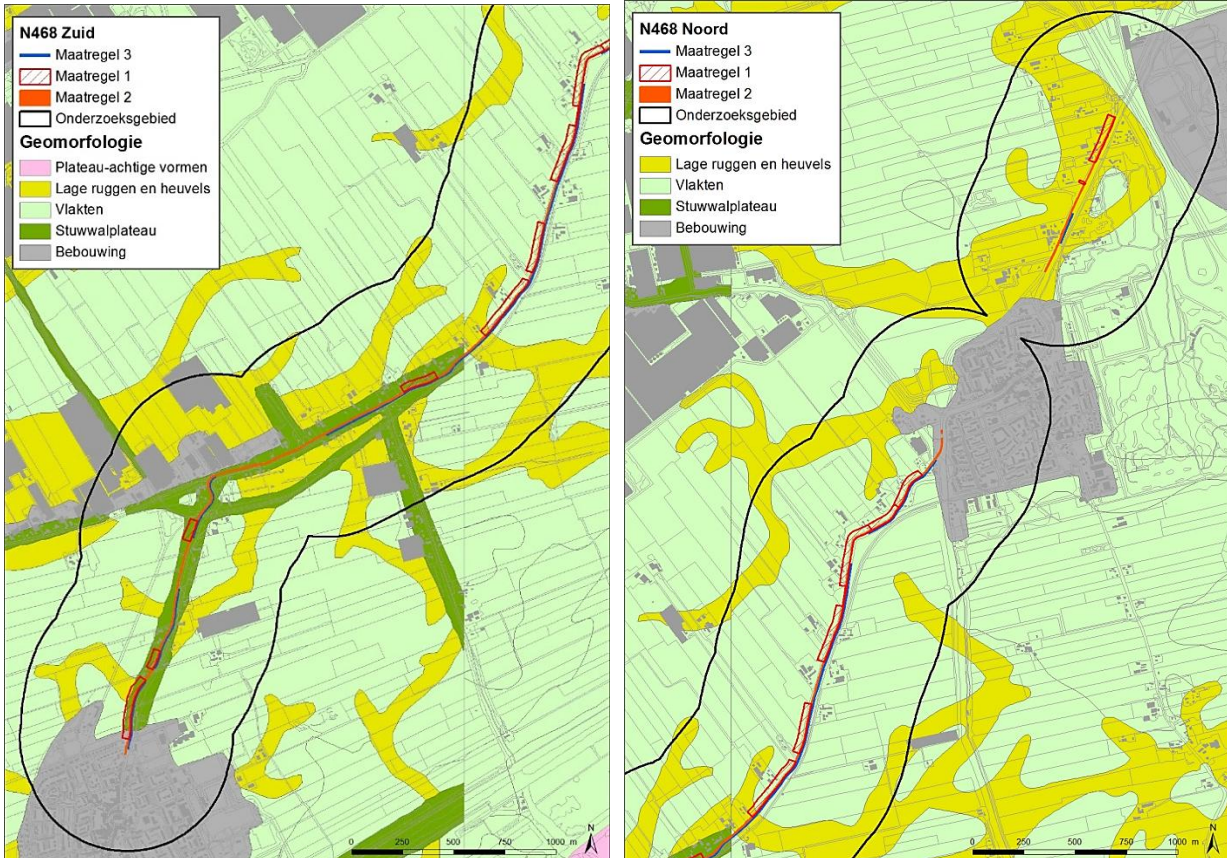
Zo is Midden-Delfland vanaf ongeveer 5500 v. Chr. onderdeel van een kwelder- en moerasgebied geweest. Achter de strandwallen van de huidige kustlijn lag een zout kwelderlandschap. Het rivierwater uit de delta van de Maas verzoette het gebied waardoor er vanuit het binnenland vegetatie tot ontwikkeling kwam en er zich een veenpakket kon ontwikkelen. De veenvorming werd soms onderbroken door nattere periodes. Het gebied overstromde toen regelmatig waardoor er diepe geulen ontstonden en dikke lagen zandige en kleiige sedimenten afgezet, zoals de afzettingen van Calais (Bult 1983; Van den Broeke en Van Londen 1995).

Rond 3200 v.Chr. verzandde de voormalige Rijn-Maasmonding en verplaatste deze zich naar het gebied waar hij nu ligt. Hierdoor stagneerde de afwatering van de waddenlagune die op dat moment in het onderzoeksgebied lag. De stagnatie van de afwatering nam nog verder toe omdat zich een permanente strandwal had gevormd aan de nieuwe Noordzeekust (de Oude Duin- en Strandzanden). De omstandigheden in het onderzoeksgebied vernatten en er vormde zich een uitgestrekt veengebied op de Afzettingen van Calais: het Hollandveen. Vanaf circa 1500 v.Chr. nam de invloed van de zee op het onderzoeksgebied weer toe. Als gevolg van de daarbij behorende overstromingen ontstonden de Afzettingen van Duinkerke (0-III). Tijdens de Duinkerke I-overstromingen ontstond het grote geulsysteem van de Gantel, die hier is ontstaan rond 300 v. Chr. (Kerkhof et. al. 2010). Het plangebied ligt ook grotendeels op een Duinkerke I afzetting (zie kaart in Bijlage 1).

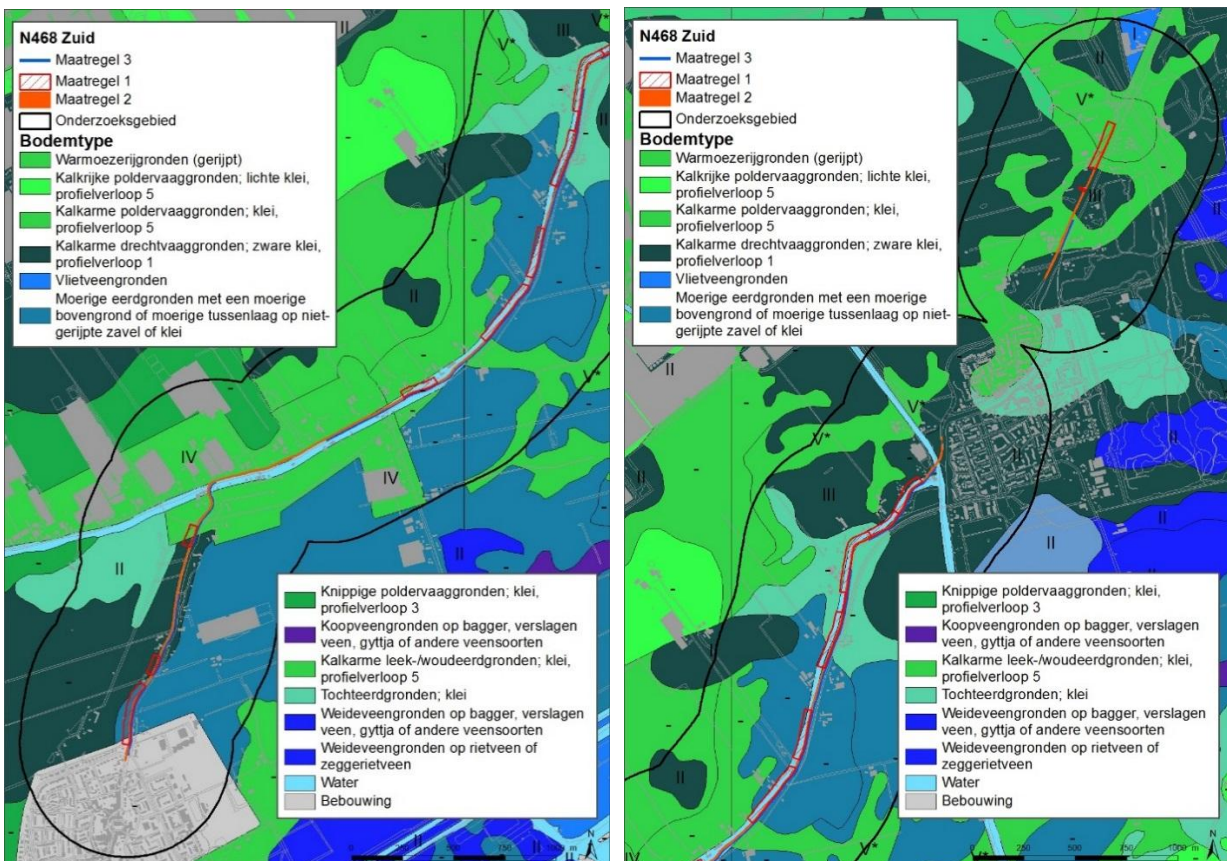
Door toenemende cultivering en ontwatering van de veengebieden oxideerde de grond en klonk het in. Ook klei klinkt in door de ontneming van water tussen de kleideeltjes. De klei- en veengebieden komen daardoor lager te liggen dan de hogere zandige kreekruigen. De geulsedimenten van Duinkerke werden hierdoor zichtbaar als hooggelegen ruggen en opnieuw aantrekkelijk voor bewoning. Daarvoor woonde men ook wel op de grens tussen de klei en het veen en op huisterpen in de lager gelegen gebieden (Bult 1983; Van den Broeke en Van Londen 1995). Op de geomorfologische kaart (Afbeelding 2) zijn deze kreekruigen en vlakten door toedoen van inklinking goed herkenbaar. De stuwplateaus zijn dijken, waar een groot deel van het zuidelijke deel van het wegtracé op ligt.

2.2 Bodem

De bodemkaart geeft voor de bodem rondom het wegtraject een sterke afwisseling weer van vaaggronden, eerdgronden en veenbodems (Afbeelding 3). In het zuiden van het plangebied komen drechtvaaggronden voor (zwarte klei, kalkarm; Mv41C) en kalkarme-leek c.q. woudeerdgronden (klei; pMn85C). In het midden van het tracé komen moerige eerdgronden met een moerige bovengrond of moerige tussenlaag op niet-gerijpte zavel of klei voor (Wo/pMv81). Ten zuiden en ten noorden van Schipluiden komen opnieuw drechtvaaggronden, maar ook tochteerdgronden (pMo80).

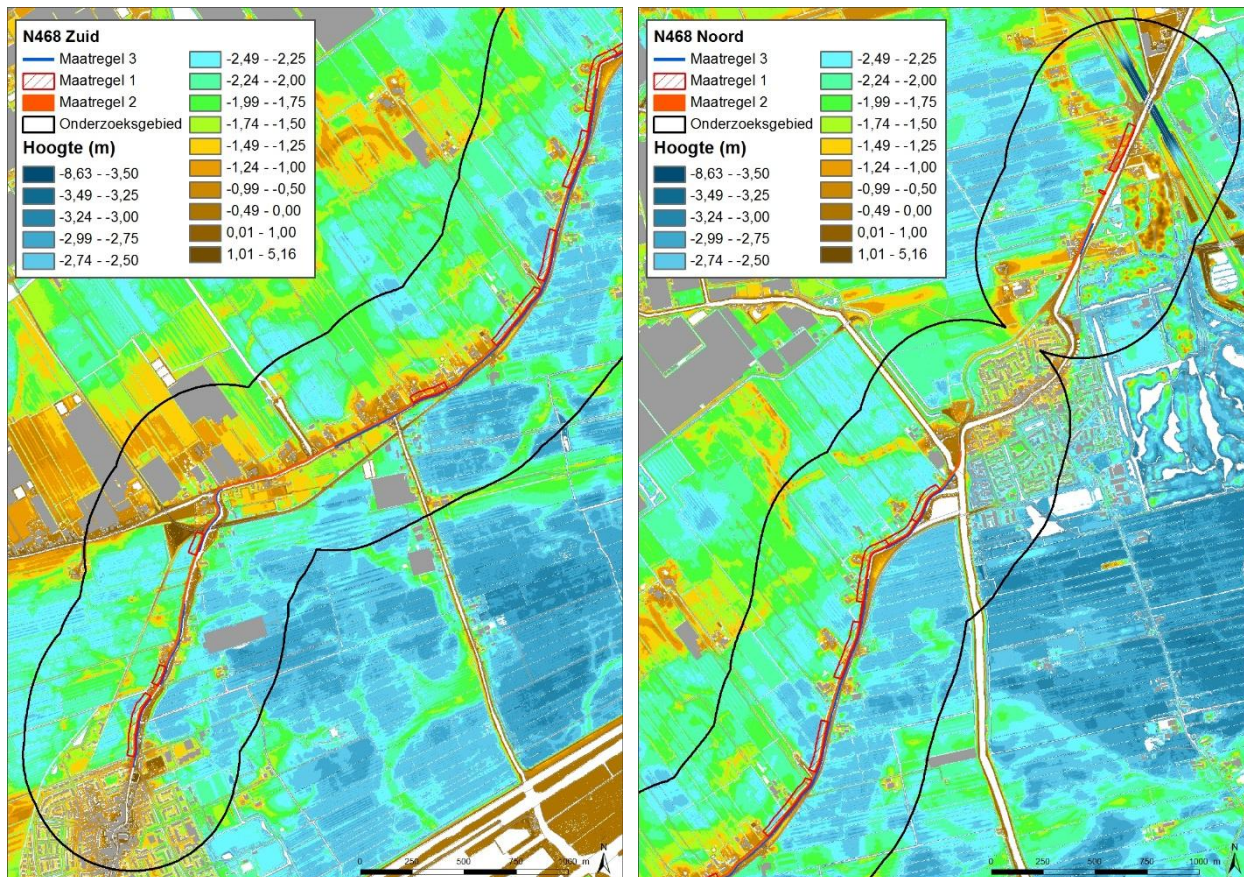
Afbeelding 2 Geomorfologie

Afbeelding 3 Bodemkaart

2.3 AHN

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland is de getijdegeul van de Gantel duidelijk zichtbaar (Afbeelding 4). De getijdengeulen zijn 1 à 2 m hoger dan het omringende landschap. Het wegtracé zelf ligt op een dijk.

Afbeelding 4 AHN

2.4 Conclusie landschap

De geologie van het onderzoeksgebied kenmerkt zich door Hollandveen dat hier vanaf 3200 v. Chr. heeft gevormd door toedoen van stagnerende afwatering onder andere als gevolg van het ontstaan van een aaneengesloten strandwal. Door inslagen van de zee zijn in verschillende periodes zandafzettingen over het Hollandveen afgezet, de afzettingen van Duinkerke (0 t/m III). Deze geulsystemen zijn nu herkenbaar in het landschap en duidelijk zichtbaar op de AHN als hoger gelegen delen in het landschap. Dit komt doordat het omliggende landschap, de ontgonnen veengebieden, door inklinking lager zijn komen te liggen. Het zuiden van het wegtracé volgt grotendeels een dergelijke kreekrug of ligt op een dijk. Het plangebied was dus in het verleden een hoger gelegen gebied en dus aantrekkelijk voor bewoning. Het plangebied ligt grotendeels op een Duinkerke I afzetting (zie kaart in Bijlage 1).

Het onderzoeksgebied is wat betreft bodemtypen een lappendeken. In het zuiden bestaat de bodem uit drechtvaaggronden en poldervaaggronden, in het midden uit moerige eerdgronden en in het noorden uit tochteerdgronden en opnieuw drechtvaaggronden.

3 CULTUURHISTORIE

3.1 Inleiding

De historie van een onderzoeksgebied speelt een grote rol bij het bepalen van de archeologische verwachting. Historische bronnen kunnen informatie geven over de ontwikkelingen in het onderzoeksgebied. Voor de negentiende en twintigste eeuw zijn de ontwikkelingen te achterhalen door historisch kaartmateriaal te onderzoeken. Kaarten worden met een relatief grote regelmaat geproduceerd en laten de ontwikkeling van een landschap nauwkeurig zien.

Voor eerdere perioden zijn archeologisch onderzoek en historische bronnen van belang. In onderstaande tabel zijn de verschillende archeologische perioden weergegeven waar verder in dit bureauonderzoek over wordt gesproken.

Periode	Begin	Einde
Nieuwe Tijd	1500	Heden
Late Middeleeuwen	1050	1500
Vroege Middeleeuwen	450	1050
Romeinse Tijd	12 v. Chr.	450
Late IJzertijd	250 v. Chr.	12 v. Chr.
Midden IJzertijd	500 v. Chr.	250 v. Chr.
Vroege IJzertijd	800 v. Chr.	500 v. Chr.
Late Bronstijd	1.100 v. Chr.	800 v. Chr.
Midden Bronstijd	1.800 v. Chr.	1.100 v. Chr.
Vroege Bronstijd	2.000 v. Chr.	1.800 v. Chr.
Laat Neolithicum	2.850 v. Chr.	2.000 v. Chr.
Midden Neolithicum	4.200 v. Chr.	2.850 v. Chr.
Vroeg Neolithicum	5.300 v. Chr.	4.200 v. Chr.
Laat Mesolithicum	6.450 v. Chr.	4.900 v. Chr.
Midden Mesolithicum	7.100 v. Chr.	6.450 v. Chr.
Vroeg Mesolithicum	8.800 v. Chr.	7.100 v. Chr.
Laat Paleolithicum	35.000 v. Chr.	8.800 v. Chr.
Midden Paleolithicum	300.000 v. Chr.	35.000 v. Chr.

3.2 Bewoningsgeschiedenis

Het plangebied loopt van Maasland in het zuiden naar Schipluiden en reikt tot het gebied ten zuidwesten van Den Hoorn. Schipluiden en Den Hoorn zijn ontstaan toen het gebied in de Middeleeuwen werd ontgonnen. Het landschap veranderde in de Middeleeuwen drastisch door de ontginning en bijkomende aanleg van dijken, kades en het graven van waterwegen. De ontginning van het gebied begon toen Graaf Dirk II het Maasland in bezit kreeg van de keizer en later het moerasgebied van Midden-Delfland. Door het gebied te

ontginnen kon de graaf zijn territoriale macht uitbreiden. Midden-Delfland werd voornamelijk ontgonnen vanuit de bestaande hoven in Delft, Maasland en Vlaardingen (Bult 1983).

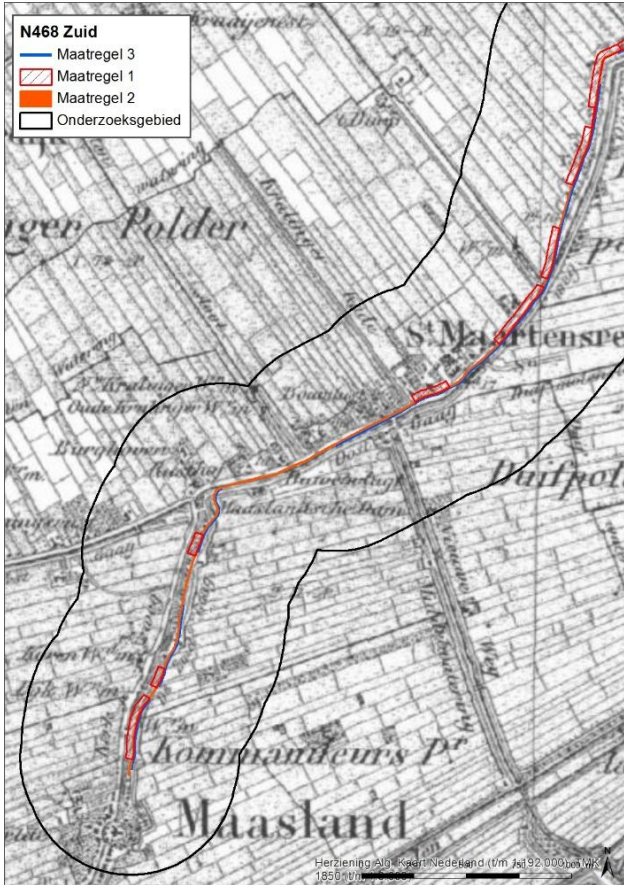
Maasland bestond dus al eerder. Hiervan wordt in 866 voor het eerst melding gemaakt in historische bronnen. Het dorp werd in de tweede helft van de 12e eeuw naar een Karolingische vluchtburcht ter plaatse van de huidige kerkkring verplaatst. De oudste schriftelijke vermelding van Schipluiden (Scipluda) dateert uit 1083. Het dorp is ontstaan langs de Gaag, die met de Vlaardingervaart als as voor cope-ontginningen werden gebruikt. Aan het begin van de 15e eeuw werd bij de kerk het kasteel Keenenburg gebouwd dat in 1798 gesloopt werd. (Stenvert et al. 2004). Den Hoorn, oftewel Dijkshoorn, komt in 1317 voor in de rekeningen van de graaf van Holland. Het was toen een deel van de Hof van Delft. In 1246 kreeg de kern van de Hof van Delft stadsrechten en groeide uit tot het huidige Delft. Dijkshoorn en alle andere gebieden rondom Hof van Delft werden vanaf toen bekend als het ambacht Hof van Delft (Wagner 2010).

In 1164 overstroomde Midden-Delfland vanaf de Maas waardoor er een kleilaag werd afgezet over het gebied. Hierdoor werd de bewoning kort onderbroken en moest men voorzieningen treffen om het verloren land te herwinnen, in cultuur te brengen en te beschermen. In het laatste kwart van de twaalfde eeuw was het gebied alweer grotendeels ontgonnen. De structuur van het huidige landschap is nog steeds hetzelfde en bestaat uit toen aangelegde infrastructuur waarlangs lintbebouwing ontstond (Bult 1983, Van den Broeke en Van Londen 1995; Kerkhof et. al. 2010). In deze periode is men begonnen met de aanleg van dijken en dammen om de laaggelegen gronden te beschermen tegen hoog rivierwater. Ook de veengronden hebben daar van geprofiteerd. Vanaf de vijftiende eeuw werd de windmolen geïntroduceerd in het veengebied van West-Nederland. Ook door deze technische innovatie kon de waterhuishouding aanzienlijk worden verbeterd (Barends et. al. 2010).

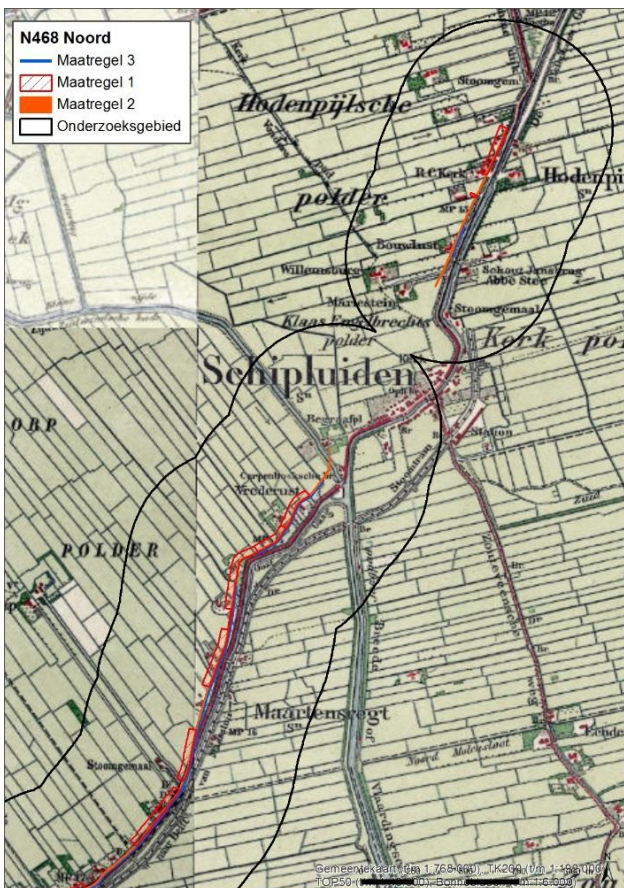
Om een veenmoeras geschikt te maken voor menselijk gebruik moet men water en overmatig neerslag afvoeren. Dit werd gedaan door het uitdiepen van veenriviertjes en het graven van sloten, meestal loodrecht op de riviertjes. Op deze manier ontstond de min of meer regelmatige strokenverkaveling die zo kenmerkend is voor dit agrarisch veenlandschap. (Barends et. al. 2010). Een van de kanalen die in deze tijd werd gegraven was de Gaag, waarlangs het huidige plangebied loopt. De Gaag werd gegraven op de grens van de kleigebieden en het veen om overtollig water af te voeren uit de veengebieden (Kerkhof et. al. 2010). De Gaag was de scheidlijn tussen meerdere polders in het Midden-Delfland die in het huidige polderlandschap nog steeds bestaan. Ten noorden van Schipluiden scheidde de Gaag de Kerpolder (oost) van de Klaas Engelbrechtspolder (west). Ten zuiden van Schipluiden scheidde de Oostgaag de Duifpolder en Commandeurspolder (zuidoost) van de Dorpspolder en Kralinger polder (noordwest). En de Zuidgaag scheidde de Commandeurspolder (oost) van de Dijkpolder (Wagner, 2010).

3.3 Historische kaarten

De oudste is de kaart van het Hoogheemraadschap van Delfland, geschilderd door Mathijs de Been van Wena in 1606. Hierop zijn de dorpen Maasland, Schipluiden en Den Hoorn te zien, gelegen aan de Gaag en aan weerszijde van de Gaag een groot aantal molens. De Gaagweg lijkt zijn huidige verloop reeds te hebben, ook op de Topografisch Militaire Kaart (TMK) uit 1850 (Afbeelding 5) en de TMK bonnenbladen uit 1925 (Afbeelding 6) is deze te zien. De bovengenoemde oude kaarten tonen het wegtraject als dijk met op meerdere locaties langs het wegtraject bebouwing. Deze lijkt zich tot 1940 niet te verplaatsen of toe te nemen. Enkel ten zuidoosten van de Gaag bij Schipluiden wordt de locatie van het kasteel Keenenburg vanaf ca. 1912 bebouwd (Wagner, 2010).

Afbeelding 5 TMK 1850

Afbeelding 6 TMK 1920

3.4 Cultuurhistorische waardenkaart

De Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van de provincie Zuid-Holland is ontstaan door archeologische, historisch-bouwkundige (nederzettingen) en historisch-geografische (landschappen) waarden te combineren. Deze waarden zijn vastgelegd op een kaartenserie waarop per regio de cultuurhistorische waarden worden aangegeven en gewaardeerd (Afbeelding 7).

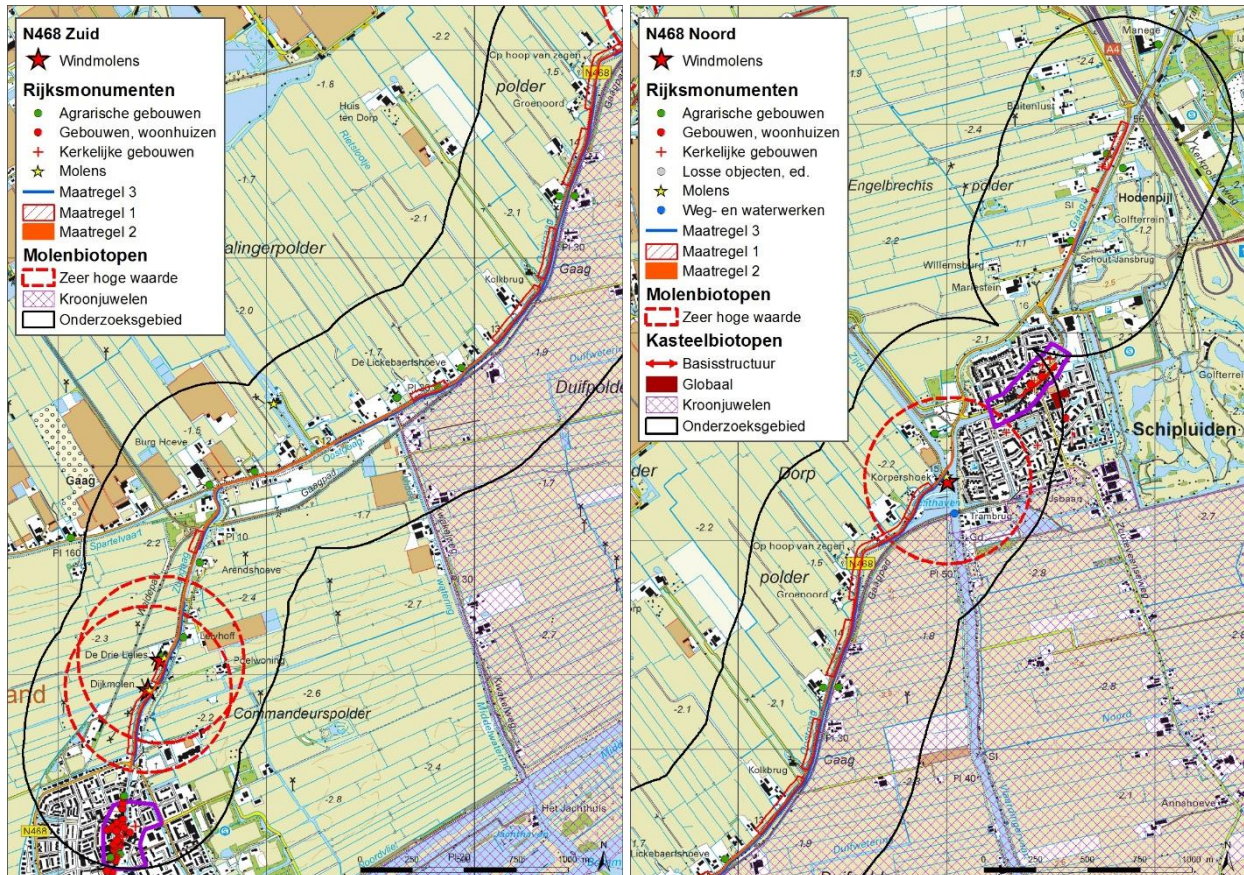
Op de CHS is te zien dat het oosten van het onderzoeksgebied is aangewezen als kroonjuweel. Cultuurhistorische kroonjuwelen zijn unieke, zeer karakteristieke en gave erfgoedensembles van het Zuid-Hollands landschap. De provincie kent in totaal 13 kroonjuwelen die bepalend zijn voor de identiteit en herkenbaarheid van het landschap. Het kroonjuweel betreft het gebied van de Vlietlanden, Duifpolder en Negenhuizen en bestaat uit verschillende elementen (polder, boerderijlinten, boezemgebied) die door hun gaafheid/herkenbaarheid en cultuurhistorische samenhang de historische opbouw van Midden-Delfland inzichtelijk maken. De Duifpolder grenst aan het plangebied en is een gave poldereenheid ten zuidwesten van Schipluiden. Zowel de begrenzing, situering van boerderijen, verkaveling en waterlopen zijn sinds de ontginningsperiode vrijwel onveranderd gebleven. Voor kroonjuwelen geldt de richtlijn 'behoud van uitzonderlijke kwaliteit via bescherming en passende ruimtelijke ontwikkeling', zoals is omschreven in de provinciale Verordening Ruimte. Uitgangspunt bij toekomstige ontwikkelingen is zowel de structuur als fysieke elementen (gebouwen, waterlopen, kades, e.d.) te behouden en versterken door het herkenbaar houden van de ruimtelijke kenmerken hiervan (verkavelingspatroon, openheid, bebouwingsstructuur, profiel van kades, wegen en waterlopen). Cultuurhistorie is hier leidend in de ruimtelijke ontwikkeling.

In het plangebied bevinden zich drie molens, gewaardeerd als zeer waardevolle molenbiotopen op de CHS en aangewezen als Rijksmonument. Het zijn beeldbepalende elementen in het landschap van Zuid-Holland. De molens zijn beschermd aan de hand van regelgeving voor de molenbiotopen in de provinciale Verordening Ruimte. Hierin staan hoogtebeperkingen voor bebouwing en beplanting in een straal van 400 m vanuit het middelpunt van de molen. De drie molens zijn gelegen aan de Gaag. Ten noorden van Maasland bevindt zich molenbiotoop Dijkmolen (Molenweg 6; monumentnr. 26592) en molenbiotoop De Drie Lelies (Molenweg 8; monumentnr. 518175). Aan de zuidrand van Schipluiden ligt De Korpershoekmolen (Gaagweg 1; monumentnr. 33380).

Verder bevinden zich langs het wegtracé een aantal waardevolle agrarische gebouwen (boerderijen) waarvan enkele zijn aangewezen als Rijksmonument. De boerderijen zijn onderdeel van het kenmerkende polderlint langs de Gaag. In Tabel 1 zijn de Rijksmonumentale boerderijen opgenomen waarbij in de buurt maatregelen zijn gepland (zie Afbeelding 7).

Tabel 1 Rijksmonumentale boerderijen binnen het plangebied

Monumentnummer	Omschrijving	Adres
518173	Molenaarswoning bij De Drie Lelies	Molenweg 7 Maasland
518174	Schuur bij De Drie Lelies, uit 1800	Molenweg 7 Maasland
518181	Boerderij uit 1889	Commandeurskade 36 Maasland
26594	Boerderij	Oostgaag 13 Maasland
26595	Boerderij	Oostgaag 49 Maasland
26596	Boerderij uit 1778	Oostgaag 55 Maasland
33385	Boerderij uit de 17 ^e eeuw	Rijksstraatweg 25 Schipluiden
521910	Boerderij uit 1850	Rijksstraatweg 18 Schipluiden

Afbeelding 7 Cultuurhistorische waardenkaart

3.5 Conclusie cultuurhistorie

De culturele biografie (Lemaire en Kolen 1999) van het landschap gaat over hoe de mens leerde omgaan met zijn omgeving en hoe de ruimtelijke ordening daar nu nog naar verwijst. Midden-Delfland is een polderlandschap ontstaan door menselijk handelen, maar nu beschouwd en bewust in stand gehouden als een natuurgebied in een stedelijk gebied. Midden-Delfland, en daarmee het onderzoeksgebied, is een typisch cultuurlandschap, ontstaan doordat de mens vanaf de Middeleeuwen de veengebieden systematisch heeft ontgonnen en de afwatering heeft gereguleerd door middel van molens, dijken en kades. Een belangrijk gedeelte van de huidige structuur in het landschap is toen gevormd. Karakteristiek voor het landschap is het verkavelingspatroon, de lintbebouwing langs lokale infrastructuur (de Gaag en Gaagweg) en de molens. Deze cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren worden behoudenswaardig geacht en zijn beschermd als Rijksmonument of er zijn richtlijnen voor behoud opgesteld in de provinciale Verordening Ruimte.

4 ARCHEOLOGIE

4.1 Inleiding

Om een archeologische verwachting voor een gebied op te kunnen stellen, is eerst kennis nodig van de reeds bekende archeologische waarden en van de verwachting die voor het gebied geldt. In dit hoofdstuk worden de bekende archeologische waarden en verwachtingen uit verschillende bronnen beschreven.

4.2 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart

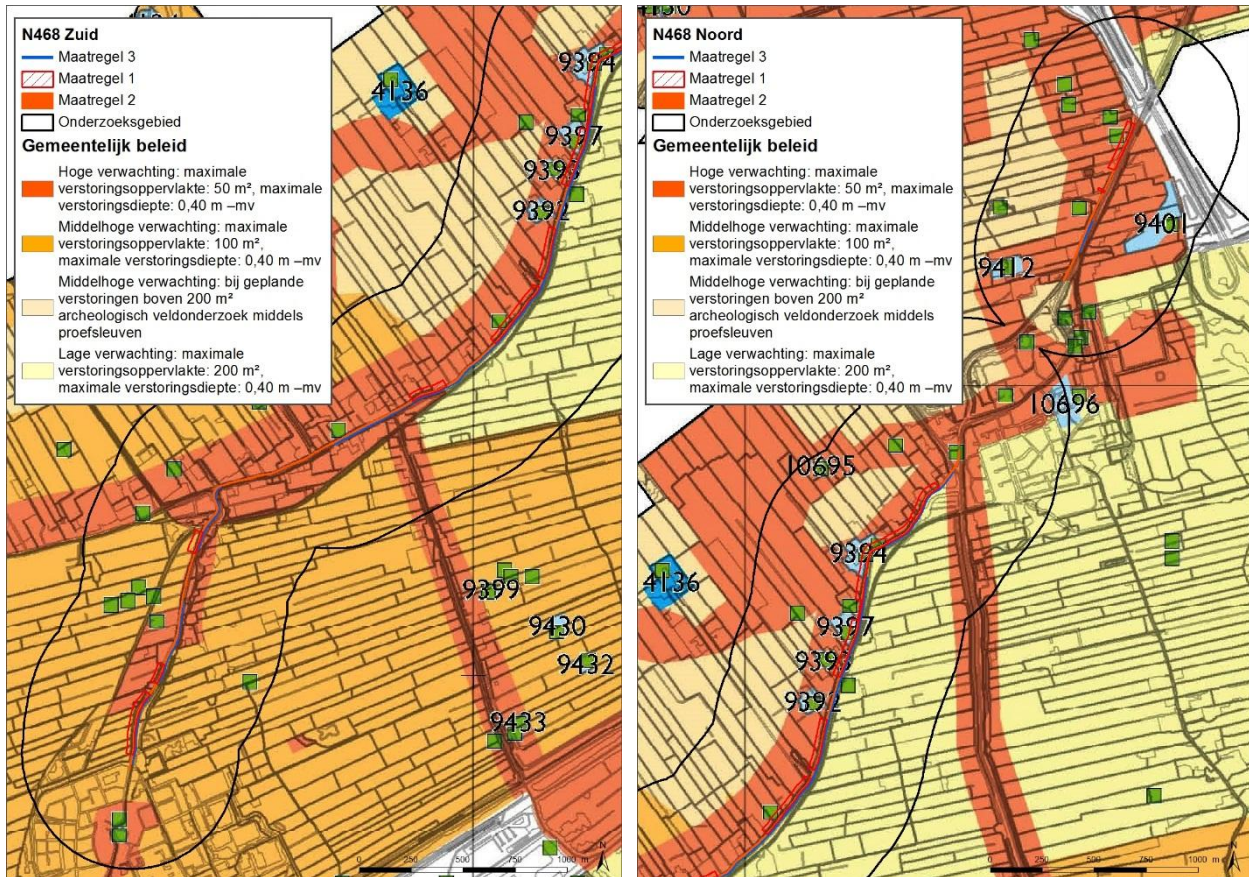
Op basis van de geologische situatie, reeds uitgevoerd archeologisch onderzoek, bekende waarden en historisch kaartmateriaal, heeft de gemeente per historische periode (Steentijd, IJzertijd, Romeinse Tijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd) een verwachtingskaart opgesteld (zie: Kerkhof et. al. 2010). Op basis van deze archeologische verwachtingskaarten is één beleidsadvieskaart opgesteld die alle perioden omvat (Afbeelding 8). De beleidsadvieskaart is dus als het ware de optelsom van de verwachtingskaarten voor de verschillende archeologische perioden.

AMK-terreinen en bekende archeologische vindplaatsen zijn bekende archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied. Volgens het beleid van de gemeente Midden-Delfland moet voor alle AMK-terreinen getracht moet worden bodemingrepen te voorkomen die leiden tot aantasting van de aanwezige archeologische waarden. Wanneer behoud *in situ* niet mogelijk is, zal worden overgegaan op behoud *ex situ* (opgraven). Eventuele bodemingrepen die worden gepland op AMK-terreinen vallen altijd onder de AMZ-verplichting, ongeacht hun status en de verwachtingszone waarin ze zich bevinden. Wanneer bodemingrepen worden gepland in een straal van circa 200 meter rondom de bekende archeologische vindplaatsen die zijn aangegeven op de beleidsadvieskaart, moet er onderzoek worden uitgevoerd in het kader van de AMZ. In het onderzoeksgebied bevinden zich acht AMK-terreinen (zie paragraaf 4.3).

Op de beleidsadvieskaart is te zien dat het plangebied N468 zich grotendeels in een zone met een hoge archeologische verwachting bevindt. Deze zone omvat de geulafzettingen van Duinkerke I, die een hoge archeologische verwachting toegekend hebben gekregen voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd en uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. En het bevat de bewoningslinten, - kernen en losse erven waarvan op basis van historisch kaartmateriaal is vastgesteld dat er bewoning plaatsvond tijdens de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. Aangezien het wegtraject grotendeels langs een in deze periode gegraven waterweg (Gaag en Gaagweg) verloopt, is de verwachting op sporen en vondsten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd hoog. Eventuele grondsporen kunnen bestaan uit resten van stenen bebouwing en beerputten, verkavelings-greppels en sloten. Tevens kunnen verhoogde huisplaatsen worden verwacht. Het vondstenspectrum zal bestaan uit onder andere baksteen, gebruiksaardewerk, kleiijp en metalen voorwerpen als spijkers. De archeologische resten worden direct onder de bouwvoor verwacht. De maximaal toegestane verstoringsdiepte van bodemingrepen die worden vrijgesteld van de AMZ is 0,40 meter –mv. De maximale verstoringsoppervlakte is vastgesteld op 50 m².

De oost- en westzijde van het zuidelijke deel van het tracé bevindt zich in een zone met een middelhoge verwachting. Het betreffen de geulafzettingen van Duinkerke 0, die een middelhoge trefkans hebben voor vindplaatsen uit de IJzertijd, Romeinse tijd en Late Middeleeuwen en/of Nieuwe Tijd. De archeologische resten die in deze zone worden verwacht liggen eveneens direct onder de bouwvoor. De maximaal toegestane verstoringsoppervlakte van bodemingrepen die worden vrijgesteld van de AMZ is voor deze zone vastgesteld op 0,40 m –mv. De maximale verstoringsoppervlakte 100 m².

Tenslotte geldt voor de oostzijde van het middendeel van het tracé een lage archeologische verwachting. Voor deze zones geldt dat er geen aanknopingspunten dat hier in het verleden structureel bewoning heeft plaatsgevonden. De kans dat in deze zone archeologische vindplaatsen worden aangetroffen is dan ook laag. Binnen het plangebied is een lage archeologische verwachting voor resten uit de Steentijd en Bronstijd omdat het gebied te nat was voor bewoning. Voor heel Midden-Delfland geldt er een lage verwachting voor de periode Vroege Middeleeuwen en begin van de Late Middeleeuwen. Kennis over het bewoningspatroon in deze periode te summier om een verwachting over op te stellen. In de gebieden met een lage archeologische verwachting worden bodemingrepen tot een maximale verstoringsoppervlakte van 200 m² en diepte van 0,40 m –mv vrijgesteld van vervolgonderzoek.

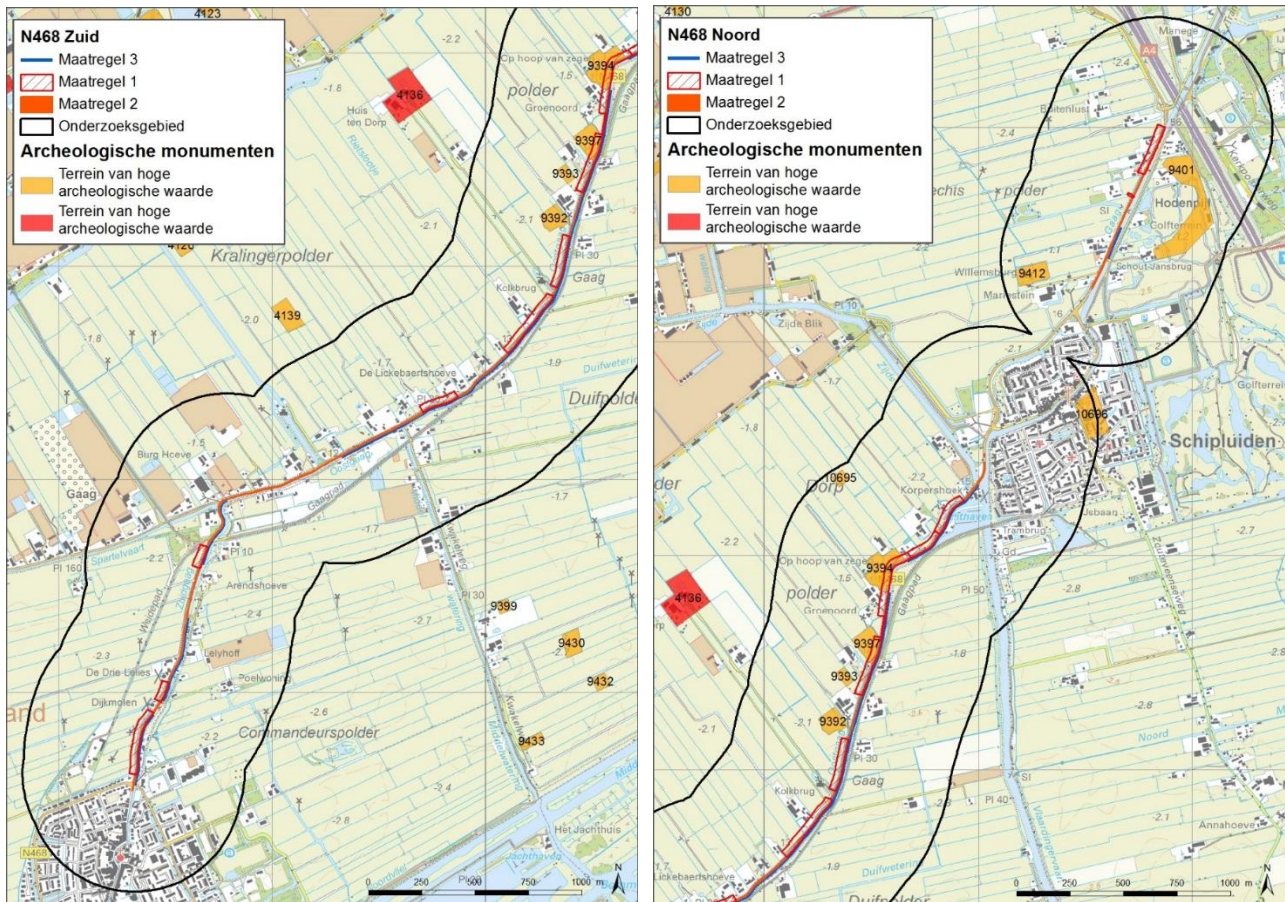

Afbeelding 8 Archeologische beleidsadvieskaart (groen zijn archeologische vindplaatsen, groen met nummer zijn AMK-terreinen)

4.3 AMK-terreinen

Bekende vindplaatsen die op de Archeologische Monumenten Kaart staan (AMK), zijn betreffen terreinen van waarde, hoge waarde, zeer hoge waarde, en zeer hoge waarde – beschermd. In het laatste geval is een terrein een beschermd Rijksmonument. Echter is in principe bij alle categorieën AMK-terreinen het uitgangspunt behoud van de bestaande situatie *in situ*. In het onderzoeksgebied bevinden zich acht AMK-terreinen, allen gewaardeerd als terreinen van hoge archeologische waarde (Afbeelding 9). In Tabel 2 is een overzicht van de AMK-terreinen weergegeven.

De binnen het plangebied aanwezige AMK-terreinen betreffen vier huisterpen uit de Late Middeleeuwen. Bij twee van deze, AMK-terreinen 9394 en 9397, zijn werkzaamheden aan de watergang gepland (maatregel 1).

Afbeelding 9 AMK-terreinen

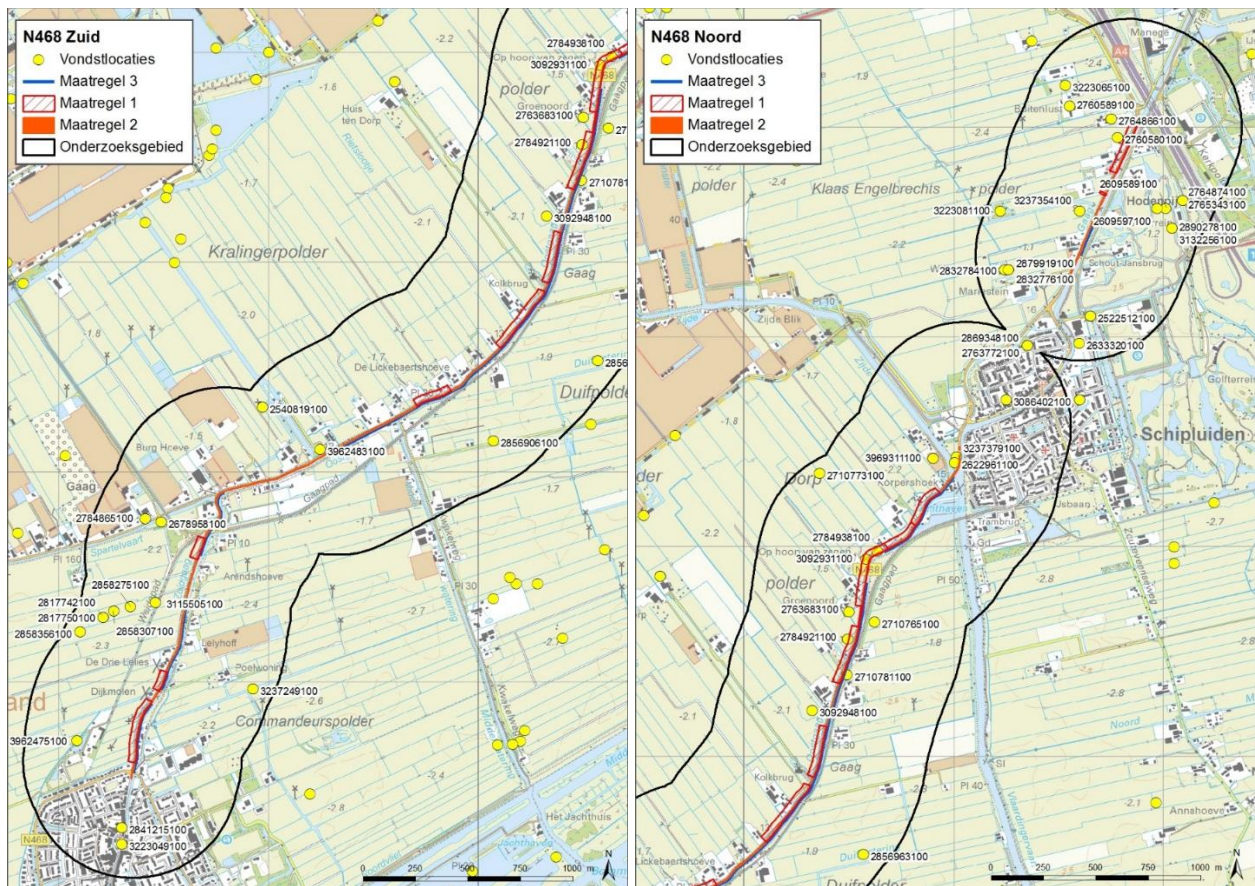
Tabel 2 Overzicht AMK-terreinen

AMK-terrein nummer	Waarde	Betreft
9392	Terrein van hoge archeologische waarde	Huisterp, Late Middeleeuwen
9393	Terrein van hoge archeologische waarde	Huisterp, Late Middeleeuwen
9394	Terrein van hoge archeologische waarde	Huisterp, Late Middeleeuwen
9397	Terrein van hoge archeologische waarde	Huisterp, Late Middeleeuwen & Nieuwe Tijd
9401	Terrein van hoge archeologische waarde	Bewoningssporen, Romeinse Tijd
9412	Terrein van hoge archeologische waarde	Kasteel Hodenpijl, Late Middeleeuwen
10695	Terrein van hoge archeologische waarde	Bewoningssporen, Romeinse Tijd
10696	Terrein van hoge archeologische waarde	Kasteel Kenenburg, Late Middeleeuwen & Nieuwe Tijd

4.4 Vondstlocaties

In het onderzoeksgebied zijn 68 vondstlocaties geregistreerd (Afbeelding 10). Vondstlocaties in Archis 3 omvatten zowel waarnemingen en vondstmeldingen uit Archis 2. In het plangebied bevinden zich 10 vondstlocaties. In de Dorppolder zijn 10 huiswierden/huisterpen aangetroffen, dat zijn verhoogde bewoningsplaatsen uit de Late Middeleeuwen. Tijdens een veldkartering bij 6 van deze wierden (nr. 2763683100) is ook aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen. Op dezelfde locatie is tevens Romeins handgevormd aardewerk aangetroffen. In Duifpolder (nr. 2710781100) bevindt zich een verdedigde

bewoningsplaats uit de Late Middeleeuwen. In Tabel 3 is een overzicht gegeven van de vondstlocaties in het plangebied. Een lijst met alle vondstlocaties is te vinden in de bijlage.

Afbeelding 10 Vondstlocaties

Tabel 3 Overzicht vondstlocaties in het plangebied

Vondstlocatie nummer	Type onderzoek en datum*	Locatie	Vondsten
2760583100			
3237379100	NGR, 2001	Gaagweg 12 Schipluiden	Ophoging begin 19 ^e eeuw
2622961100	ABO, 2008	Gaagweg Schipluiden	In twee boringen (boring 3 en 5) zijn diverse indicatoren aangetroffen. Het betreft pijpvaardewerk, een aantal fragmenten rood- en witbakkend aardewerk, een aantal fragmenten baksteen en beton, een kachelslak en een stuk draad van koper of messing.
2784938100	AKA, 1981	Dorppolder 7 Schipluiden	Huiswierde, periode Late Middeleeuwen
3092931100	AKA, 1981	Dorppolder 6 Schipluiden	Huiswierde, periode Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd
2763683100	AKA, 1980	Dorppolder Schipluiden	6 huiswieren periode Late Middeleeuwen, 1 complextype onbekend periode Romeinse Tijd, 1 complextype periode Nieuwe Tijd. Verscheidene vondsten aangetroffen uit de Late Middeleeuwen zoals roodbakkend

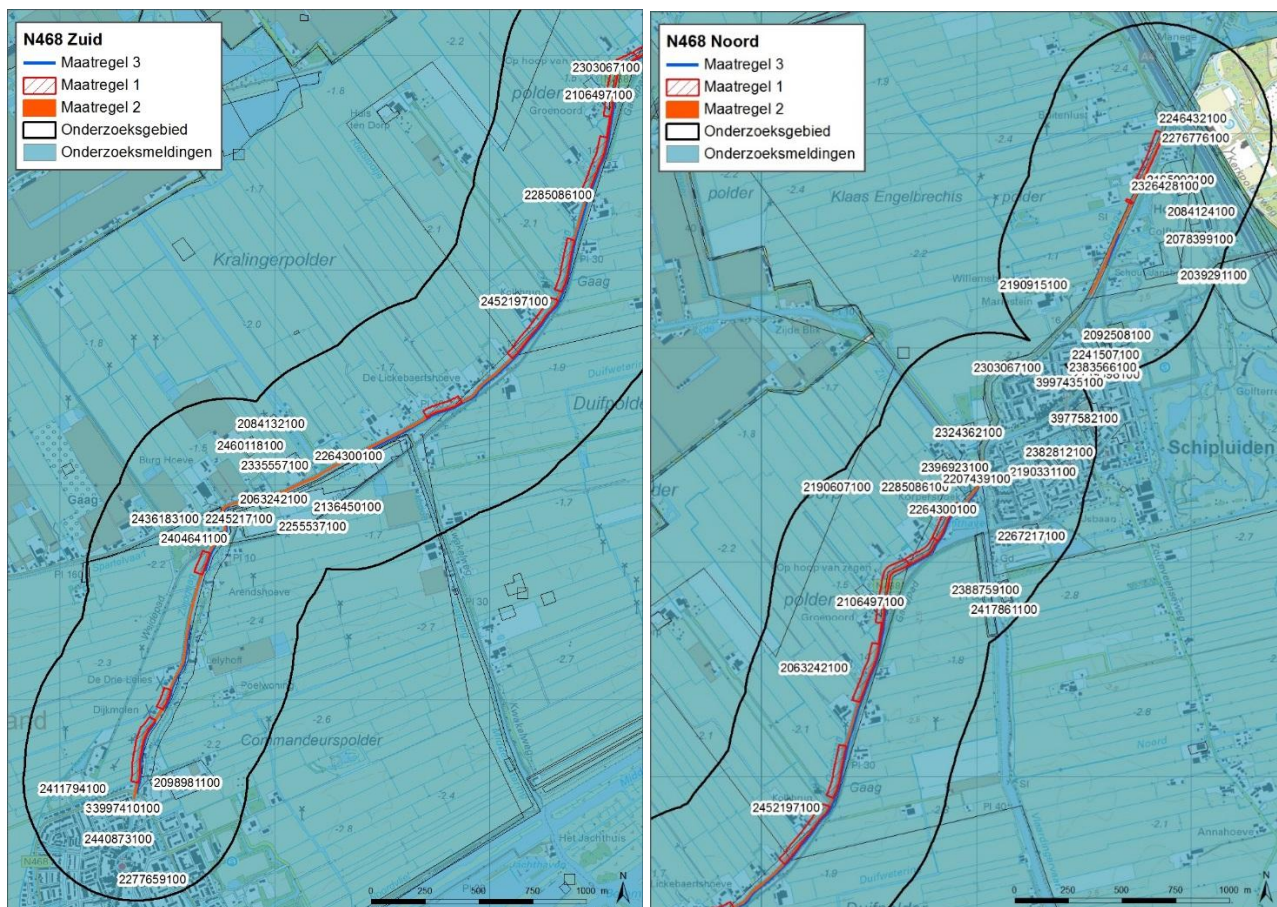
geglazuurd aardewerk, kogelpot, Pingsdorf geelwit gebakken aardewerk, Paffrath aardewerk, Siegburg steengoed. Handgevormd Romeins aardewerk en gedraaid aardewerk uit de Nieuwe Tijd.

2784921100	AKA, 1981	Dorppolder 5 Schipluiden	Huiswierde, periode Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd
2710781100	AKA, 1981	Duifpolder 2, Schipluiden	Bewoning incl. verdediging, periode Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd
3092948100	AKA, 1981	Dorppolder 4 Schipluiden	Huiswierde, periode Late Middeleeuwen
3962483100	NKA, 2013	Oostgaag 25 Maasland	Niet bekend

* ABO = archeologisch booronderzoek, AKA = archeologische veldkartering, NGR = niet archeologisch graafwerk, NKA = niet archeologische kartering

4.5 Onderzoeksmeldingen

Er zijn 61 onderzoeksmeldingen in het onderzoeksgebied geregistreerd in Archis 3, variërend van velkarteringen uitgevoerd door dhr. E.J. Bult in de jaren 1980, tot booronderzoek uitgevoerd in april 2016 (Afbeelding 11). In Tabel 4 zijn de relevante onderzoeken opgenomen.

Afbeelding 11 Onderzoeksmeldingen

Tabel 4 Onderzoeksmeldingen

Onderzoeksnr.	Datum	Uitvoerder	Soort onderzoek	Locatie	Conclusies
2303067100	2010	ArcheoMedia	ABU	N468 traject	Het plangebied is komt overeen met het huidige plangebied. Er is een hoge verwachting op het aantreffen van vondsten en sporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd afgegeven.
2190915100	2008	Hazenberg	ABU	AMK-terreinen Dorppolder	Herwaardering en begrenzing van de AMK-terreinen d.m.v. bureauonderzoek en visuele inspectie.
2106497100	2005	Gemeente Delft	ABU	Oude Trambaan Schipluiden	Indien er in de ondergrond van het plangebied geulafzettingen van Duinkerke I voorkomen, geldt hiervoor een 'zeer grote kans op archeologische sporen'.
2207439100	2008	Synthegra BV	ABU	Gaagweg Schipluiden	Bureauonderzoek en aanvullend booronderzoek waarbij aardewerk is aangetroffen daterend vanaf de Romeinse Tijd tot aan de Nieuwe Tijd

4.6 Conclusie archeologie

Op de beleidsadvieskaart van de gemeente is te zien dat het plangebied N468 zich grotendeels in een zone met een hoge archeologische verwachting bevindt. De geulafzettingen van Duinkerke I hebben een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd en uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. Het bewoningslint langs de Gaag voor de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. Aangezien het wegtraject grotendeels langs een in deze periode gegraven waterweg (Gaag en Gaagweg) verloopt, is de verwachting op sporen en vondsten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd hoog.

De oost- en westzijde van het zuidelijke deel van het tracé bevindt zich in een zone met een middelhoge verwachting. Het betreffen de geulafzettingen van Duinkerke 0, die een middelhoge trefkans hebben voor vindplaatsen uit de IJzertijd, Romeinse tijd en Late Middeleeuwen en/of Nieuwe Tijd. Voor de oostzijde van het middendeel van het tracé geldt een lage archeologische verwachting. Voor deze zones geldt dat er geen aanknopingspunten dat hier in het verleden structureel bewoning heeft plaatsgevonden.

In het onderzoeksgebied bevinden zich acht AMK-terreinen van hoge waarde. De binnen het plangebied aanwezige AMK-terreinen betreffen vier huisterpen uit de Late Middeleeuwen. In of nabij twee van deze, AMK-terreinen 9394 en 9397, zijn werkzaamheden aan de watergang gepland (maatregel 1). Daarnaast zijn er 68 vondstlocaties geregistreerd in het onderzoeksgebied en 10 in het plangebied. Het betreffen huisterpen en Middeleeuws aardewerk. Maar liefst 61 onderzoeksmeldingen zijn in het onderzoeksgebied geregistreerd. Een daarvan is zeer relevant voor het huidige plangebied, een bureaustudie archeologie naar enkele deellocaties binnen wegtraject N468 (Wagner, 2010). In het bureauonderzoek wordt een hoge verwachting op het aantreffen van vondsten en sporen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd afgegeven. Een andere studie, van de gemeente Delft uit 2005, geeft voor het plangebied aan de Gaagweg bij Schipluiden een zeer grote kans voor aantreffen van archeologie op geulafzettingen van Duinkerke I. Het plangebied ligt grotendeels op een Duinkerke I afzetting.

5 CONCLUSIES EN ADVIES

5.1 Conclusies

Het plangebied ligt in een klei-op-veen gebied, op de afzettingen van Duinkerke die hier over het Hollandveen zijn afgezet. Tijdens de Duinkerke I-overstromingen ontstond het grote geulsysteem van de Gantel, die hier is ontstaan rond 300 v. Chr. Het plangebied ligt grotendeels op deze Duinkerke I afzetting. Deze geulsystemen zijn nu herkenbaar in het landschap en duidelijk zichtbaar op de AHN als hoger gelegen delen in het landschap. Dit komt doordat het omliggende landschap, de ontgonnen veengebieden, door afwatering, oxidatie en inklinking lager zijn komen te liggen. Het plangebied was dus in het verleden een hoger gelegen gebied en aantrekkelijk voor bewoning.

Het landschap veranderde in de Middeleeuwen drastisch door de systematische ontginning van de veengebieden en regulering van afwatering door middel van molens, dijken, kades en watergangen. Een belangrijk gedeelte van de huidige structuur in het landschap is toen gevormd. Karakteristiek voor het landschap is het verkavelingspatroon, de lintbebouwing langs lokale infrastructuur (de Gaag en Gaagweg) en de molens. Deze cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren worden behoudenswaardig geacht. Vele boerderingen langs de Gaag zijn aangewezen als Rijksmonument en er bevinden zich drie molenbiotopen in het plangebied. Het verkavelingspatroon van de Duifpolder, ten oosten van het plangebied, is door de provincie Zuid-Holland aangewezen als 'kroonjuweel', wat inhoudt dat behoud van cultuurhistorische kwaliteiten boven ruimtelijke ontwikkeling gaat in dit gebied.

Op de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Midden-Delfland is te zien dat het plangebied N468 zich grotendeels in een zone met een hoge archeologische verwachting bevindt. Deze zone omvat de geulafzettingen van Duinkerke I, die een hoge archeologische verwachting toegekend hebben gekregen voor vindplaatsen uit de Romeinse tijd en uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. En het bevat de bewoningslinten, - kernen en losse erven waarvan op basis van historisch kaartmateriaal is vastgesteld dat er bewoning plaatsvond tijdens de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. Aangezien het wegtraject grotendeels langs een in deze periode gegraven waterweg (Gaag) verloopt, is de verwachting op sporen en vondsten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd hoog. Eventuele grondsporen kunnen bestaan uit resten van stenen bebouwing en beerputten, verkavelings-greppels en sloten. Tevens kunnen verhoogde huisplaatsen worden verwacht. Het vondstenspectrum zal bestaan uit onder andere baksteen, gebruiks aardewerk, kleipijp en metalen voorwerpen als spijkers. De archeologische resten worden direct onder de bouwvoor verwacht.

De oost- en westzijde van het zuidelijke deel van het tracé bevindt zich in een zone met een middelhoge verwachting. Het betreffen de geulafzettingen van Duinkerke 0, die een middelhoge trefkans hebben voor vindplaatsen uit de IJzertijd, Romeinse tijd en Late Middeleeuwen en/of Nieuwe Tijd. Voor de oostzijde van het middendeel van het tracé geldt een lage archeologische verwachting. Voor deze zones geldt dat er geen aanknopingspunten dat hier in het verleden structureel bewoning heeft plaatsgevonden.

Verder bevinden zich in of nabij het plangebied verschillende huisterpen daterend van de Late Middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd. Deze zijn gedocumenteerd in Archis 3 als vondstlocaties en sommige zijn opgenomen op de Archeologische Monumentenkaart (AMK), aangeduid als terreinen van hoge archeologisch waarden. Twee AMK-terreinen (nr. 9397 en 9394) bevinden zich in het plangebied. Maatregel 1, de verlegging van de watergang richting het westen ten behoeve van de stabiliteit van de dijk, is hier gepland. Volgens het beleid van de gemeente Midden-Delfland is het uitgangspunt wat betreft de AMK-terreinen behoud *in situ*.

5.2 Advies

In de Dorppolder bevinden zich twee AMK-terreinen (nr. 9397 en 9394). Bij nr. 9394 horen vondstlocaties 2784938100 en 3092931100 (Dorppolder 6 en 7) en bij nr. 9397 2784938100 (Dorppolder 5), allen betreffende huiswierden uit de Late Middeleeuwen. In 2008 zijn door middel van bureauonderzoek en visuele inspectie de AMK-terreinen in de Dorppolder herwaardeerd en opnieuw begrensd (Hazenbergh Archeologie 2008; rapport in Archis en in DANS niet beschikbaar). Wij gaan ervan uit dat de gegevens in Archis 3 (2015) en daarmee de begrenzing van de AMK-terreinen klopt. Aangezien de planvorming nog in ontwerpende fases is, wordt planaanpassing geadviseerd, zodat bij de uitvoering van maatregel 1, het verleggen van de teensloot, de huisterpen niet worden aangetast.

Voor de overige locaties waar maatregel 1 is gepland wordt vanwege de ligging in een gebied met een hoge en middelhoge archeologische verwachting vervolgonderzoek geadviseerd in het kader van de archeologische monumentenzorg (AMZ). Geadviseerd wordt inventariserend veldonderzoek (IVO) in de vorm van verkennend booronderzoek uit te voeren waarbij om de 40 m een boring wordt geplaatst langs het traject. Hetzelfde wordt geadviseerd voor de tracédelen waar maatregel 2 is gepland. Maatregel 2 houdt in de ophoging van de weg waarbij de bodem ca. 1 m –mv wordt verstoord, gedeeltelijk in ophogingsmateriaal. Door middel van verkennend booronderzoek kan onderzocht worden waar de bodem nog intact is en waar de ontgraving enkel in verstoord/ophogingsmateriaal uitgevoerd wordt. Voor maatregel 3, het plaatsen van de damwanden waarvoor een sleuf van 0,5 m –mv wordt gegraven, wordt in de zones waarvoor een hoge archeologische verwachting geldt (de Commandeurspolder en bij Hodenpijl) en bij vondstlocatie 2710781100 (Duifpolder 2; bewoningsplaats met verdediging uit de Late Middeleeuwen) ook verkennend booronderzoek geadviseerd. Voor de rest van de Duifpolder wordt geadviseerd geen archeologisch onderzoek uit te voeren want voor dit gebied geldt een lage archeologische verwachting.

Wat betreft het cultuurhistorisch Kroonjuweel dat de Duifpolder omvat, is het uitgangspunt behoud van zowel de structuur als fysieke elementen (gebouwen, waterlopen, kades, e.d.) en deze te versterken door het herkenbaar houden van de ruimtelijke kenmerken hiervan (verkavelingspatroon, openheid, bebouwingsstructuur, profiel van kades, wegen en waterlopen). Aan de oostzijde van de Gaag wordt maatregel 3 uitgevoerd; het vervangen van damwanden. Bij de uitvoering van deze ingreep de kernkwaliteiten van het Kroonjuweel niet aangetast. Voor de molenbiotopen geldt een hoogtebeperkingen voor bebouwing en beplanting in een straal van 400 m vanuit het middelpunt van de molen. Dit is niet aan de orde in de huidige planvorming. Ter plaatse van de waardevolle molenbiotopen Dijkmolen en De Drie Lelies ten noorden van Maasland zijn wel maatregel 1 en 2 gepland. Geadviseerd wordt hierbij het terrein van de molens zelf niet aan te tasten. Tevens wordt geadviseerd behoud van de diverse Rijksmonumentale boerderijen langs het tracé en planaanpassing voor maatregel 1 mocht er ter plekke van een Rijksmonument geen ruimte zijn voor een westwaartse verlegging van de teensloot.

De implementatie van dit advies is afhankelijk van het oordeel van het Bevoegd Gezag van de gemeente Midden-Delfland. Verder maken wij u erop attent dat bovenstaand advies niet uitsluit dat er bij graafwerkzaamheden (niet voorspelbare) archeologische toevalsvondsten kunnen worden aangetroffen, zoals bedoeld in paragraaf 7, artikel 53 van de Monumentenwet. In dat geval moet hiervan melding worden gedaan bij het Bevoegd Gezag.

Tabel 5 Advies archeologie en cultuurhistorie per maatregel

Maatregel	Locatie	Archeologische verwachting/ Cultuurhistorische waarde	Advies vervolgonderzoek
Maatregel 1 (westzijde)	Langs het hele traject op AMK-terreinen na (zie Afbeelding 8)	Hoge verwachting, in het zuiden bij Maasland middelhoge verwachting	IVO Verkennend booronderzoek
Maatregel 1 (westzijde)	AMK-terrein 9394 en 9397 (zie Afbeelding 9)	Terrein van hoge waarde	Behoud <i>in situ</i> . Planaanpassing
Maatregel 1 (westzijde)	Molenbiotopen Maasland: Dijkmolen en De Drie Lelies (zie Afbeelding 7)	Beschermde molenbiotopen	Behoud molens, geen ingrepen op terrein van de molens zelf
Maatregel 2 (westzijde)	Langs het hele traject (zie Afbeelding 8)	Hoge verwachting, in het zuiden bij middelhoge verwachting	IVO Verkennend booronderzoek
Maatregel 3 (oostzijde)	Commandeurspolder en Hodenpijl (zie Afbeelding 8)	Hoge verwachting	IVO Verkennend booronderzoek
Maatregel 3 (oostzijde)	Duifpolder 2, vondstlocatie 2710781100 (zie Afbeelding 10)	Bewoning incl. verdediging, periode Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd	IVO Verkennend booronderzoek
Maatregel 3 (oostzijde)	Duifpolder (zie Afbeelding 8)	Lage verwachting	Geen vervolgonderzoek
Maatregel 3	Duifpolder	Cultuurhistorisch Kroonjuweel	Geen aantasting door

(oostzijde)

ingrepen, behoud
kernkwaliteiten

6 BRONNEN

Barends, S., H.G. Baas, M.J. de Harde, J. Renes, R. Rutte, T. Stol, J.C. van Triest, R.J. de Vries, F.J. van Woudenberg, 2010. *Het Nederlandse landschap. Een historisch-geografische benadering* (10^e druk). Utrecht: Uitgeverij Matrijs.

Broeke, van den P.W. en H. van Londen, 1995. *5000 jaar wonen op veen en klei. Archeologisch onderzoek in het reconstructiegebied Midden-Delfland*. Utrecht: Dienst Landinrichting en Beheer Landbouwgronden.

Bult, E.J., 1983. *Midden-Delfland, een archeologische kartering, inventarisatie, waardering en bewoningsgeschiedenis*. Nederlandse Archeologische Rapporten, 2. Amersfoort: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

Kerkhof, M., E.J. Bult en B. Penning, 2010. *Midden-Delfland. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart*. Delft: Erfgoed Delft e.o./Archeologie (Delftse Archeologische Rapporten 100).

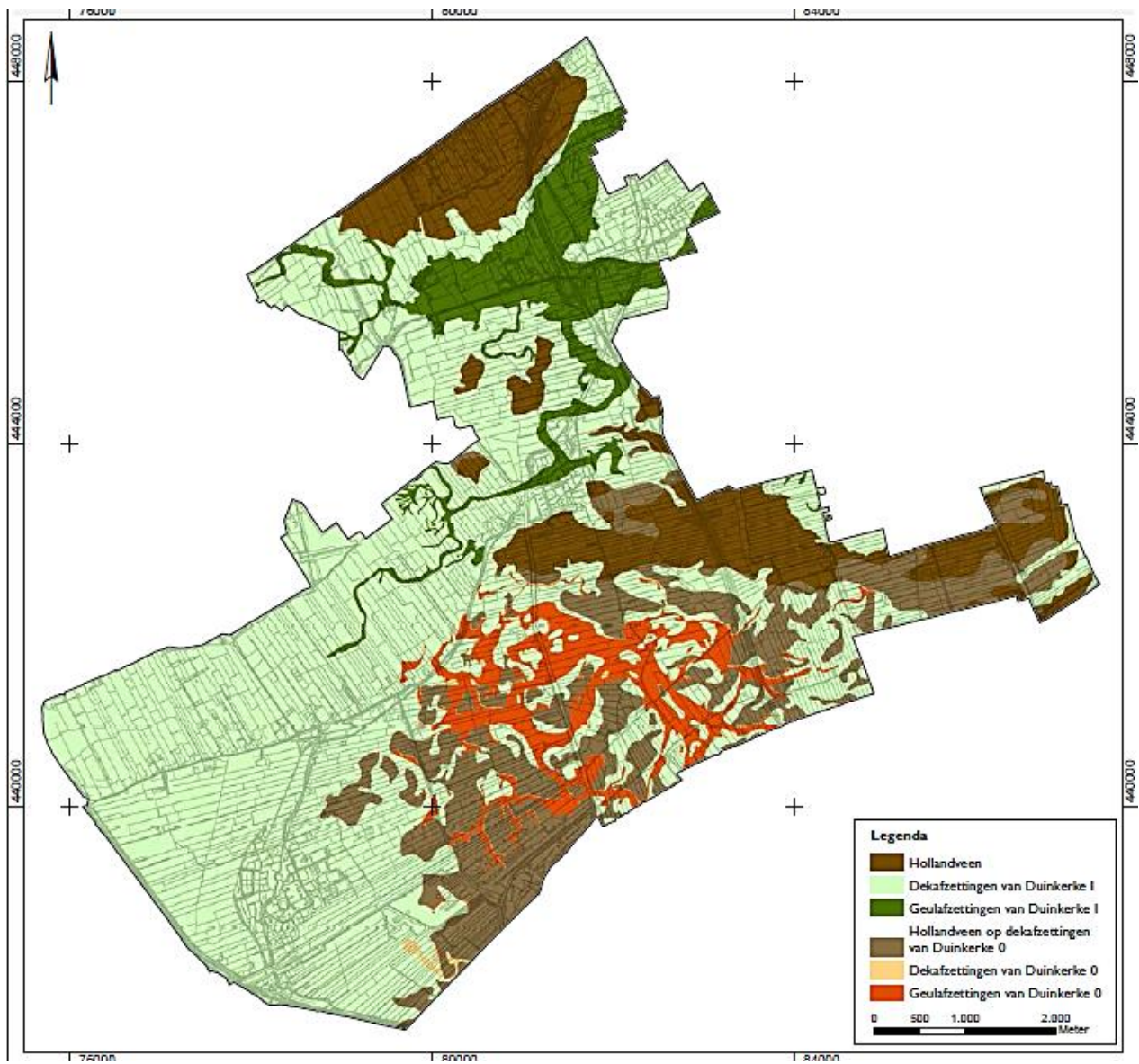
Lemaire, T. en J. Kolen (eds), 1999. *Landschap in meervoud: Perspectieven op het landschap in de 20ste/21ste eeuw*. Utrecht: Jan van Arkel.

Wagner, A., 2010. *Archeologisch onderzoek wegtraject N468 te Schipluiden (gemeente Midden-Delfland)*. Cappele aan den IJssel: ArcheoMedia (Rapport A10-077-F).

Digitale bronnen en kaarten

- Actueel Hoogtebestand van Nederland
- Archeologische Monumenten Kaart (AMK)
- Archeologisch Informatiesysteem Archis3; Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed (RCE)
- Bodemkaart Nederland (1:50:000); Alterra
- Cultuurhistorische Kaart Zuid-Holland (www.zuid-holland.nl/onderwerpen/landschap/cultuur-erfgoed/cultuurhistorische/)
- Geomorfologische Kaart (1:50:000); Alterra
- Topografische Militaire Kaart (TMK) 1865 en ca. 1920 (www.topotijdreis.nl)

BIJLAGE 1: KAART VAN DUINKERKE AFZETTINGEN

(Kerkhof et. al. 2010)

BIJLAGE 2: LIJST MET VONDSLOCATIES

VONDSLOCATIE	TYPE	Datum	VINDER	COORDINAAT	COORDINA0	TOPONIEM	PLAATS	OMSCHRIJVING
2710765100	NBO	01-01-1948	Stichting voor Bodemkartering	80620	442640	DUIFPOLDER	Schipluiden	
2710773100	NBO	01-01-1945	Stichting voor Bodemkartering	80360	443350	ZUNDERT 02	Schipluiden	
2710781100	AKA	28-10-1981	Bult	80490	442390	DUIFPOLDER 02	Schipluiden	
2760580100	NGR	01-01-1979	Particulier	81780	444950	ENGELBRECHTSP OLDER	Schipluiden	
2760589100	NX	01-01-1977	Particulier	81550	445100	ENGELBRECHTPO LDER	Schipluiden	
2763683100	AKA	10-06-1980	Bult	80500	442690	DORPPOLDER	Schipluiden	
2763772100	AOP	02-04-1980	Bult	81350	443960	ROZEMARIJN	Schipluiden	
2764866100	NX	01-01-9999	Particulier	81750	445040	ENGELBRECHTSP OLDER	Schipluiden	VOORWERPEN WERDEN RECHTOP STAANDE NAAST ELKAAR AANGETROFFEN GEVULD MET KLEI. WAARSCHIJNLIJK UIT ONGEROERDE GROND.
2764874100	AKA	18-10-1980	Bult	82090	444650	KERKPOLDER	Hodenpijl	
2765343100	AKA	18-10-1980	Bult	82090	444650	KERKPOLDER	Hodenpijl	
2766129100	AKA	24-01-1981	Bult	81080	446390	WOUDSE POLDER	t Woudt	LIGGING OP KREEKRUG.
2766145100	AKA	07-02-1981	Bult	80510	445810	WOUDSE POLDER	t Woudt	
2766153100	AKA	07-02-1981	Bult	80560	445890	WOUDSE POLDER	t Woudt	
2784938100	AKA	21-03-1981	Bult	80635	442980	DORPPOLDER 07	Schipluiden	VELDKARTERING
2784865100	NGR	01-01-1970	Archeologische Werkgroep	78410	440780	KRALINGERPOLDE R 23	Maasland	VELDKARTERING
2784921100	AKA	21-03-1981	Bult	80495	442560	DORPPOLDER 05	Schipluiden	VELDKARTERING
2817742100	NGR	01-01-1987	KAAL	78210	440310	DIJKPOLDER 18.24	Gaag	Een losse scherf gevonden tijdens graafwerk.
2817750100	NGR	01-01-1987	KAAL	78210	440310	DIJKPOLDER	Gaag	Een spinklos gevonden tijdens graafwerk in veenlaag op 0,50 m onder het maaiveld.
2832776100	ILI	01-01-9999	Onbekend	81260	444320	HUIS HODENPIJL	Schipluiden	Terrein waarin de resten van het Huis Hodenpijl, leenroerig aan Holland.datering: 13de eeuw.Het stamslot is ca. 1350 verwoest, waarop de familie naar Rijswijk is vertrokken.
2832784100	ABO	01-01-9999	Onbekend	81240	444320	HUIS HODENPIJL	Willemsburg	Terrein waarin mogelijk de resten van kasteel Huis Hodenpijl.Na het afgraven van een deel van een boomgaard zijn een aantal boringengezet. Men krijgt de indruk dat het hoofdgebouw gelegen heeft ter plaatse van het erf van de tegenwoordige boerderij.
2832792100	XXX	01-01-9999	Onbekend	81500	446090	WOUDSE POLDER	Schipluiden	
2841215100	NX	01-01-9999	Onbekend	78300	439310	KERKSTRAAT	Maasland	Telefonische notitie R. Klok in gesprek met C.Hoek dd. 30/10/1967:"terrein waarin resten v/d commanderie v/d Duitse Orde.datering ca. 1390.In een v/d huidige woningen is nog een restant v/h muurwerk v/d commande-rij aanwezig.
2856355100	AIN	09-12-1992	Broeke, van den	81080	446390	01.18 WOUDSE POLDER	t Woudt	Verwezen wordt naar een verslag van E.J.Bult in de Arch.Kroniek Hollandover 1984 (Schipluiden, p.354).De vondsten zijn afkomstig van grond uit een gegraven bassin, die over een aanliggend weideperceel is gestrooid. Aselect verzamelen op het gebied.

2856922100	AKA	07-10-1993	Broeke, van den	80535	441229	11.19 DUIFPOLDER	Gaag	Waarneming aan profiel nieuw gegraven sloot, tevens hiervan een kolom gete-kend. De in deze tekening gegeven dieptes betreffen die gemeten over eenschuin talud. Onder Stratigrafie is getracht deze relatieve waarden in werkelijke dieptes om te zetten.
2856906100	AKA	15-09-1993	Broeke, van den	80070	441150	11.18 DUIFPOLDER	Gaag	Nieuw gegraven sloten: profielen aan weerszijden v.d. Kapteynlaan bestu-deerd en hiervan een profielkolom getekend. In het verslag van een laterbezoek aan de locatie zijn lagen 3 en 4 geologisch benoemd. NB later onder-zoek (22.9.93) in de buurt van 11.1
2856963100	AKA	07-10-1993	Broeke, van den	80567	441533	11.20 DUIFPOLDER	Gaag	Voor de vondstomstandigheden zie vorige locatie MD 11.19 = Waarn.nr. 28344. "In de kom tussen de DI en de zuidelijke daarvan gelegen D0 rug lagen op twee plaatsen scherven in het slootprofiel, op ruim 30 m uit elkaar.
2858275100	AOP	01-01-1985	KAAL	78340	440360	18.20 DIJKPOLDER	Gaag	RCC-fiche spreekt van een opgraving n.a.v./bij klein graafwerk t.b.v.leiding NAM. Onder geofactoren is vermeld: 'd1 geul'.Aangaande de stratigrafie:-bruine klei-(vondstlaag) gryze klei, op 70 cm -mv-gryze klei.Determinatie middeleeuws/Nieuwe Tijd-aw. uit
2858307100	AOP	01-01-1987	KAAL	78260	440340	18.23 DIJKPOLDER	Gaag	In documentatie Vd Broeke bevindt zich een ingevuld RCC-fiche. Hierop kortinformatie over de vondstomstandigheden:Gevonden bij 'opgraving' bij 'klein graafwerk' tbv. leiding NAM.Nadere beschr. Stratigrafie:1-bruine klei2-(vondstenlaag) geaard veen.
2858356100	AOP	01-01-1987	KAAL	78100	440240	18.25 DIJKPOLDER	Gaag	RCC-fiche meldt dat de vindplaats bij een opgraving tijdens 'klein graaf-werk' tbv. aanleg gasleiding NAM is ontdekt.Nadere beschrijving stratigrafie:1.bruine klei2.vondstniveau: br. klei op een diepte van 25 cm -mv.3.gryze klei. Aardewerkdeterminaties
2869348100	AOP	31-08-1984	Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland	81350	443960	ROZEMARIJN	Schipluiden	AWN afdeling Den Haag + Historische Vereniging Oud-Schipluiden
2882997100	AKA	24-01-1981	Bult	81080	446390	WOUDSE POLDER	t Woudt	Ligging van nederzetting op kreekkrug.Vondstlaag betreft een vuile humeuze klei van wrsk. woonlaag.
2879919100	AOP	01-01-1990	Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland	81260	444320	HUIS TE BLOTINGHE/HOD ENPIJL	Schipluiden	AWN afdeling Rijswijk
2890278100	AOP	01-01-1990	Instituut voor Pre- en Protohistorie A.E. van Giffen	82040	444520	TRAMKADE-SITE 3.01	Schipluiden	In het najaar van 1990 werd door het IPP een onderzoek verricht naar deinheems-Romeinse vindplaats 3.01. Het doel was d.m.v. het graven vanproefsleuven een beeld te krijgen van de kwaliteit en de aard van denederzetting.
3086402100	AOP	07-10-1978	Bult	81250	443700	ROZEMARIJN	Schipluiden	
3087318100	NGR	03-06-1980	Bult	81370	445410	ENGELBRECHTPO LDER	Schipluiden	
3092931100	AKA	21-03-1981	Bult	80580	442940	DORPPOLDER 06	Schipluiden	VELDKARTERING
3092948100	AKA	21-03-1981	Bult	80325	442220	DORPPOLDER 04	Schipluiden	VELDKARTERING
3106028100	NKA	01-01-9999	Stichting voor Bodemkartering	82420	445350		Delft	Woonplaats in klei op veen, gelegen op een uitloper van het ruggensysteem.

3106036100	AOP	01-01-1966	Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland	81600	443700	DE KEENENBURG	Schipluiden	Terrein waarin de resten van het kasteel Kenenburg, leenroerig aan de Domte Utrecht. Een kort onderzoek door de leden van de AWN afdeling Den Haag en de RDMZ heeft in november-december 1966 plaatsgevonden.
3114833100	AIN	13-01-1993	Broeke, van den	81435	446110	01.23 WOUDESE POLDER	t Woudt	Inspectie van geïsoleerde berm t.b.v. Rijksweg 19. De vondstlocatie ligt op een afstand van ca. 40 m van vindplaats MD 01.23 en is hierom onder het zelfde MD-sitenummer (81,42 / 446,06) behandeld. Enige profielkolommen werden getekend.
3114971100	AKA	08-11-1995	Broeke, van den	81640	445650	02.18 KLAAS ENGELBRECHTSP OLDER	Den Hoorn	Inspectie van in aanleg zijnde trace A4 bij Woudseweg, na vondstmelding. De vondsten werden in situ op twee plaatsen het profiel gedaan. De afstand tussen beide onderzochte locaties, waarvan een profielkolom werd getekend, bedraagt 37 m. ad 02: (uit tweede p
3115505100	AOP	01-01-1985	KAAL	78460	440380	18.27 DIJKPOLDER	Gaag	RCC-fiche meldt dat de vindplaats/vondstenlaag door een opgraving bij kleinschalige graafwerkzaamheden, t.b.v. aanleg NAM gasleiding, is verworven. De term 'opgraving' moet worden gezien als een inspectie van de profielwanden. Nadere beschrijving: Stratigrafie: 1
3132256100	AOP	01-01-1996	Instituut voor Pre- en Protohistorie A.E. van Giffen	82040	444520	KERKPOLDER- GOLFTERREIN- SITE 3.01	Schipluiden	In 1996 werd in de Kerkpolder door het IPP een grootschalig gravendonderzoek verricht naar de resten van een, door de aanleg van een golfterrein bedreigde, inheemse Romeinse nederzetting (MD 3.01). Ten zuiden van het opgravingsgebied heeft in datzelfde jaar.
3185190100	AKA	31-01-1981	Bult	80640	446220	WOUDESE POLDER	t Woudt	OPHOOGING VAN MEER DAN 110 CM.
3237249100	NGR	01-01-2005	Gemeente Delft	78924	439970		Maasland	Deze vindplaats is ontdekt bij het uitgraven van een sloot in 2005. Het betreft een huisterp uit de Late Middeleeuwen en een nederzetting uit de IJzertijd. Er is een hoogtelijnenkaartje van de terp gemaakt en de profielen zijn gefotografeerd.
3222790100	AKA	18-10-1980	Bult	81470	446240	Voormalig AMK- terrein M9409 / CMA37E-023: Woudse Polder	t Woudt	Tussen 2004 en 2006 is, op initiatief van en gefinancierd door de Provincie Zuid-Holland, de AMK geheel herzien door middel van een bureauonderzoek. De projectleiding was in handen van Hazenberg Archeologie Leiden.
3223065100	NGR	01-01-1977	Particulier	81530	445200	Voormalig AMK- terrein M9410 / CMA37E-024: Klaas Engelbrechtspold er	Schipluiden	Terrein met sporen van bewoning uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Resultaat bureauonderzoek: Ter plaatse is aardewerk uit de 14e eeuw aangetroffen.
3223049100	IAR	01-01-1967	HOEK	78300	439230	Voormalig AMK- terrein M4132 / CMA37B-029: Centrum; Kerkplein	Maasland	Telefonische notitie R. Klok in gesprek met C. Hoek dd. 30/10/1967: 'terrein waarin vermoedelijk de resten van een (ronde) ringwalburcht v/d graven van Holland (verdwenen voor het midden der 14e eeuw). Grafelijk bezit hier vermeld in 985.

3223081100	AKA	01-01-1981	Bult	81222	444601	Voormalig AMK-terrein M9411 / CMA37E-025: Klaas Engelbrechtspolder	Schipluiden	Actualisering Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland 2004-2006 De AMK van Zuid-Holland, vervaardigd in 1994, is opgenomen in de (digitale) Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS). De gehele CHS, en daarmee ook de AMK, was aan herziening toe.
3223187100	AKA	01-01-1981	Bult	81361	446232	Voormalig AMK-terrein M10662 / CMA37E-094: Woudse Polder; Rijksweg	Den Hoorn	Toelichting omschrijving: Terrein met sporen van bewoning en verkaveling uit de Romeinse tijd. Actualisering Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland 2004-2006 De AMK van Zuid-Holland, vervaardigd in 1994, is opgenomen in de (digitale) Cultuurhistor
3223195100	AKA	24-01-1981	Bult	81420	446060	Voormalig AMK-terrein M10663 / CMA37E-095: Woudse Polder; Rijksweg	t Woudt	Toelichting omschrijving: Terrein met sporen van bewoning uit de Late Middeleeuwen. Tussen 2004 en 2006 is, op initiatief van en gefinancierd door de Provincie Zuid-Holland, de AMK geheel herzien door middel van een bureauonderzoek.
3237265100	NGR	01-01-1984	Gemeente Delft	80967	446134		t Woudt	Het betreft een nederzetting uit de Romeinse tijd die in 1984 is aangetroffen bij de aanleg van een waterbassin. In 2006 werd dit waterbassin vervangen en uitgebreid. Hierbij zijn kuilen en greppels aangetroffen, welke gedocumenteerd konden worden.
3237346100	NGR	01-01-1993	Amsterdams Archeologisch Centrum (UvA)	81269	445935		Schipluiden	Deze vindplaats betreft een stenen huis uit de 14e en 15e eeuw dat vermoedelijk hoort bij de eerste fase van de vindplaats ten oosten van deze waarneming. Het huis was opgebouwd uit (hergebruikte) kloostermoppen.
3237354100	NGR	01-01-1988	Particulier	81600	444600		Schipluiden	Het betreft een huisterp die ontdekt is bij de aanleg van een sloot in 1988. De sloot liep dwars door het terplichaam. Aan de hand van het aangetroffen aardewerk wordt de vindplaats gedateerd in de 12e tot 14e eeuw.
3237379100	NGR	01-01-2001	Gemeente Delft	81012	443428	Gaagweg 12	Schipluiden	Bij de sloop en herbouw van een boerderij in 2001 werd de kelder van het oude woonhuis uitgebroken en vervangen voor een nieuwe kelder. Uit onderzoek is gebleken dat in de 19e eeuw, bij de bouw van het hier gesloopte huis, een nieuw stuk ophoging
3237435100	NGR	01-01-2005	Gemeente Delft	80709	446162		t Woudt	Deze vindplaats is ontdekt bij bouwwerkzaamheden in 2005. Bij het aanleggen van de bouwput voor een nieuwe boerderij zijn een drietal waterputten aangetroffen. De waterputten bevonden zich op het erf van een nog bestaande boerderij.
3962475100	NKA	19-08-2006	Particulier	78085	439723	Molenweide	Maasland	
3969311100	ABO	15-02-2013	IDDS Archeologie B.V.	80900	443420	Zijdekade 1	Schipluiden	
3962483100	NKA	2012	Particulier	79245	441111	Oostgaag 25	Maasland	
2488931100	AOP	09-10-1989	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	81600	443700	DE KEENENBURG	Schipluiden	

BIJLAGE 3: LIJST MET ONDERZOEKSMELDINGEN

ONDERZOEKSMELDING	DATUM AANMELDING	UITVOERDER	TYPE	COORDINAAT	COORDINAATO	ARCHIS2 TOPONIEM	PLAATS	OMSCHRIJVING
2003342100	09-09-1993	Onbekend	AKA	80660	443980	5.01/2; IDEM 37E/86.66/443.89	Onbekend	Inventariserend onderzoek verkennende fase
2015282100	01-05-1987	RAAP Archeologisch Adviesbureau	AKA	81389	447299		n.v.t.	Kleine archeologische veldkartering in het gedeelte van de Harnaschpolder en de Woudse polder waar het trace van de rijksweg A4 is gepland. Bij het onderzoek zijn slootkanten en molshopen onderzocht op archeologisch materiaal.
2016976100	26-09-1989	ROB	AOP	81600	443700	DE KEENENBURG	Schipluiden	Onbekend
2039291100	01-01-1995	RAAP Archeologisch Adviesbureau	AVE	85007	442388		Delft	Bureauonderzoek (archiefonderzoek, literatuurstudie, inventarisatie van bekende archeologische waarden en analyse en vervaardigen van kaartmateriaal) in het kader van een m.e.r. voor de aanleg van Rijksweg 4.
2055337100	01-01-2004	Gemeente Delft	ABO	80624	445655	Woudseweg (N223)	n.v.t.	Coördinaten: 80.021/445.447-81.272/445.832 Datum einde onderzoek: 09-2004 Projectmedewerkers: Complextype(n): XXX Datering: ROM Diversen: Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in het trace van een aan te leggen fietspad.
2063242100	09-02-2005	Gemeente Delft	ABU	75822	443628		Pijnacker	Het betreft een bureauonderzoek naar de archeologische waarden in de traces van transport- en distributieleidingen voor CO2 in het westland, Midden-delfland en Pijnacker-Noodorp. Auteurs: E. Bult en J. de Bruin.
2078399100	06-05-1996	Instituut voor Pre- en Protohistorie	AOP	82040	444520		Schipluiden	Noodonderzoek ivm. herinrichting golfterrein coördinaten: 82.04/444.52 toponiem: Tramkade gemeente: Schipluiden complextype en datering: nederzetting ROM

2084124100	01-01-1988	RAAP Archeologisch Adviesbureau	ABO	82035	444650		Hodenpijl	Beeindiging: 01-08-1988 Complextype(n): nederzetting Datering: ROM Diversen: Aanvullend archeologisch onderzoek op site 03.01 (inheems-Romeinse nederzetting). De vindplaats wordt door de reconstructie van Midden-Delfland bedreigd.
2084132100	01-01-1988	RAAP Archeologisch Adviesbureau	ABO	78983	441301	Kralingerpolder	Gaag	Beeindiging: 01-08-1988 Datering: IJZ/ROM Diversen: Aanvullend archeologisch onderzoek op site 20.07. De vindplaats wordt door de reconstructie van Midden-Delfland bedreigd. Het onderzoek vloeit voort uit een archeologische kartering die eerder in Midden-Delfland is uitgevoerd
2092508100	05-05-1997	Amsterdams Archeologisch Centrum (UvA)	ABO	81655	444060		Schipluiden	rapport boor- en graafonderzoek AAC: J. Flamman en H. van Londen, 1998: Een laat-middeleeuws terpje in de Kerkpolder, gemeente Schipluiden. Archeologisch onderzoek naar vindplaats MD 3.15.
2098981100	27-10-2005	Gemeente Delft	ABO	78590	439635	Accent Holland College	Maasland	Coördinaten: 78415/439630 Datum einde onderzoek: 12-2004 Projectmedewerkers: M. Kerkhof, W. Zijl Complextypen: --- Datering: --- Diversen: in opdracht van Holland Accent Onderwijsgroep, Vlaardingse, wegens het bouwen van een nieuwe school
2106497100	07-10-2005	Gemeente Delft	ABU	80504	442830	Oude Trambrug	Delft	Coördinaten: 80501/ 442829 Datum einde onderzoek:10-2005 Projectmedewerkers:J.Bult, J.de Bruin Complextype(n):--- Datering:--- Diversen:In opdracht van de gemeente Midden-Delfland heeft Delftse Archeologische Rapporten in 2005 een archeologisch (boor)onde
2108392100	26-01-2006	RAAP Archeologisch Adviesbureau	AKA	77948	444189	Plangebied Provinciale Weg N223	Westerlee	
2111429100	23-02-2006	RAAP Archeologisch Adviesbureau	ABO	81162	445980	Woudseweg-Lotsweg	Schipluiden	Naar aanleiding van het bouwen van een kas en 4 woningen voert RAAP Archeologisch Adviesbureau een archeologisch vooronderzoek uit.

2114150100	20-03-2006	RAAP Archeologisch Adviesbureau	ABO	83872	440594	toekomstig trace A4 Delft-Schiedam	Delft	Ten behoeve van het toekomstige trace van de A4 Delft-Schiedam, wordt door RAAP Archeologisch Adviesbureau een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Het betreft hetzelfde trace als in onderzoeksmeldingsnummer 4851.
2117212100	25-04-2006	Gemeente Delft	ABO	81697	447022	Harnaspolder	Delft	133 grondboringen tot 2 meter diep. Romeinse en vroeg Middeleeuwse vindplaatsen aangetroffen. Zie de Delftse Archeologische Rapporten 71.
2136450100	07-11-2006	Vestigia BV	ABU	79161	440945	Maaslandse Dam	Maasland	
2153290100	12-04-2007	RAAP Archeologisch Adviesbureau	ABO	81666	445908	Woudseweg 19	Den Hoorn	
2165092100	02-08-2007	Amsterdams Archeologisch Centrum (UvA)	APP	81953	444584	Kerkpolder	Schipluiden	Er komen drie proefsleuven aan de noordzijde van het onderzoeksterrein. Naast proefsleuven volgt voor de rest van het terrein ,op 6 lokaties, een archeologische begeleiding. Dit alles valt onder het zelfde onderzoek en krijgt daarom 1 onderzoeksmelding
2190331100	11-03-2008	Archeopro	ABO	81308	443436		Onbekend	
2190607100	12-03-2008	Hazenberg Archeologie Leiden BV	ABU	80352	443366	AMK-terrein Dorppolder	Schipluiden	AMK-terrein onderzocht in periode 2007-2008 in het kader van de actualisering Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland. Aanvulling op eerdere bureauonderzoek. De resultaten van het onderzoek zijn toegevoegd aan Livelink.
2190915100	12-03-2008	Hazenberg Archeologie Leiden BV	AIN	81267	444308	AMK-terrein Klaas Engelbrechtspolder	Onbekend	AMK-terrein onderzocht in periode 2007-2008 in het kader van de actualisering Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland. Aanvulling op bureauonderzoek d.m.v. visuele inspectie. De resultaten van het onderzoek zijn toegevoegd aan Livelink.
2207439100	16-07-2008	Synthebra BV	ABU	81003	443404	Gaagweg	Schipluiden	bureauonderzoek. Indien de onderzoeksresultaten daartoe aanleiding geven vindt vervolgens tevens een booronderzoek plaats.
2241507100	20-04-2009	Becker en Van de Graaf	ABO	81599	443969	Schipluiden Keenenburg III	Schipluiden	
2245217100	20-05-2009	Vestigia BV	ABU	79209	439871	Commandeurspolder	Maasland	

2246432100	03-06-2009	Hazenberg Archeologie Leiden BV	ABU	85933	444764		Delft	Oprichtgever: TenneT BSO Arnhem Voorafgaand aan het veldonderzoek diende een aanvullend bureauonderzoek opgesteld te worden voor de Randstad 380kiloVolt hoogspanningsverbinding traject Zuidring tussen de stations Wateringen en Zoetermeer.
2255537100	20-08-2009	Oranjewoud BV	ABO	79132	440917	Maaslandse Dam	Maasland	
2259596100	24-09-2009	Gemeente Delft	APP	81607	443971	Tiendweg	Schipluiden	
2264300100	02-11-2009	Gemeente Delft	AVE	80704	442367		Schipluiden	M. Kerkhof, E.J. Bult & B. Penning, 2009: Midden-Delfland, een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart, Delfste Archeologische Rapporten 100.
2267217100	30-11-2009	BAAC BV	ABO	81257	443136	windrecht	Schipluiden	Het betreft een klein karterend booronderzoek voor een perceel van 0,7 ha
2276776100	21-02-2010	Gemeente Delft	ABO	81618	446016		Schipluiden	Het betreft booronderzoek op de locaties van nieuw op te richten hoogspanningsmasten. Op iedere locatie zal 1 boring tot 4 meter onder maaiveld worden gezet.
2277659100	26-02-2010	Gemeente Delft	ABO	78432	439182	Doelstraat 40	Maasland	Het betreft twee boringen in het kader van een wijziging bestemmingsplan.
2285086100	29-04-2010	Gemeente Delft	ABE	81683	443200		Delft	
2303067100	28-09-2010	Archeomedia / Arnicon	ABU	81244	443917	Trajectaan-pak N468	Schipluiden	De provincie Zuid-Holland is voornemens grootschalig onderhoud aan het wegtraject N 468 tussen hm 10,0 en hm 18,0 te verrichten. Het onderhoud zal onder andere bestaan uit het herinrichten van kruisingen en bochten.
2324362100	04-04-2011	Gemeente Delft	AKA	80972	443619		Schipluiden	
2326428100	19-04-2011	IDDS Archeologie B.V.	ABO	81878	444769	Schipluiden Hodenpijl Binnenplaats	Schipluiden	Archeologisch onderzoek voor de aanleg van een hooischaar
2335557100	13-07-2011	IDDS Archeologie B.V.	ABO	79076	441108	Oostgaag 19	Maasland	
2357095100	03-02-2012	Arcadis	ABU	81962	445856		Den Hoorn	
2382812100	24-09-2012	BAAC BV	ABO	81387	443485	Schoolplein	Schipluiden	BAAC projectnr. V-12.0339 Bodem is te nat geweest voor bewoning.
2383566100	25-08-2012	Oranjewoud BV	ABE	81588	443923	Tramkade/Tiendweg	Schipluiden	Archeologische begeleiding bij aanleg kelders ter plaatse van vindplaats 3, Keenenburg III te Schipluiden.
2388759100	12-11-2012	Oranjewoud BV	ABU	81061	442886	Duifpolder	Schipluiden	
2396923100	12-02-2013	IDDS Archeologie B.V.	ABO	80899	443420	Schipluiden, Zijdekade 1	Schipluiden	
2404641100	24-04-2013	Transect	ABU	78550	440773	Westgaag	Maasland	
2409218100	12-06-2013	IDDS Archeologie B.V.	ABU	81677	443593	Agnes Croesinklaan	Schipluiden	

2411794100	09-07-2013	RAAP	ABO	78059	439585	Molenweide 4	Maasland	geen vondsten; RAAP-projectcode: MDMO
2417861100	11-09-2013	Oranjewoud BV	ABO	81061	442883	Kadeverbetering Duifpolder Noord	Schipluiden	Verkenkende fase
2436183100	06-04-2014	Transect	ABO	78552	440774	Westgaag (ong.)	Westgaag	
2436223100	06-03-2014	Gemeente Delft	APP	82086	445855	Hoopolder-weg	Den Hoorn	Tijdens het onderzoek zijn resten van een verkavelingssysteem uit de Romeinse tijd en een kuil uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. Het Romeinse verkavelingssysteem is gewaardeerd als een behoudenswaardige vindplaats, maar is tijdens het proefsleuvenonderzoek
2440873100	15-04-2014	Gemeente Delft	ABO	78271	439370	Langetaam	Maasland	Tijdens dit booronderzoek is gebleken dat de bodemopbouw binnen het plangebied intact is, maar dat er geen archeologische indicatoren aanwezig zijn. Er worden daarom geen archeologische vindplaatsen meer verwacht binnen het plangebied.
2452197100	28-07-2014	Transect	ABO	80119	441869	Gaagweg 48	Schipluiden	
2460118100	21-10-2014	RAAP	ABO	78886	441184	Oostgaag 9	Maasland	In verband met een bestemmingsplanwijziging wordt door RAAP Archeologisch Adviesbureau een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd.
2462524100	12-11-2014	Gemeente Delft	APP	81384	446426	Woud-Harnasch	Den Hoorn	
2465635100	09-12-2014	Archeomedia / Arnicon	ABO	81951	445969		Den Hoorn	A14-147-I
3974025100	05-10-2015	Gemeente Delft	ABO	81684	443342		Schipluiden	
3975249100	13-10-2015	ADC ArcheoProjecten	AOP	81472	446247		Wehe-Den Hoorn	
3975257100	13-10-2015	ADC ArcheoProjecten	AOP	81476	446278		Wehe-Den Hoorn	
3977582100	28-10-2015	Gemeente Delft	ABU	81519	443685		Schipluiden	
3989895100	24-02-2016	Gemeente Delft	ABO	78277	439511		Maasland	
3997410100	21-04-2016	Gemeente Delft	APP	78310	439512		Maasland	
3997435100	21-04-2016	Gemeente Delft	ABO	81435	443854		Schipluiden	

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 220

3800 AE Amersfoort

Nederland

+31 (0)88 4261261

www.arcadis.com

Onze referentie: 079033206 A